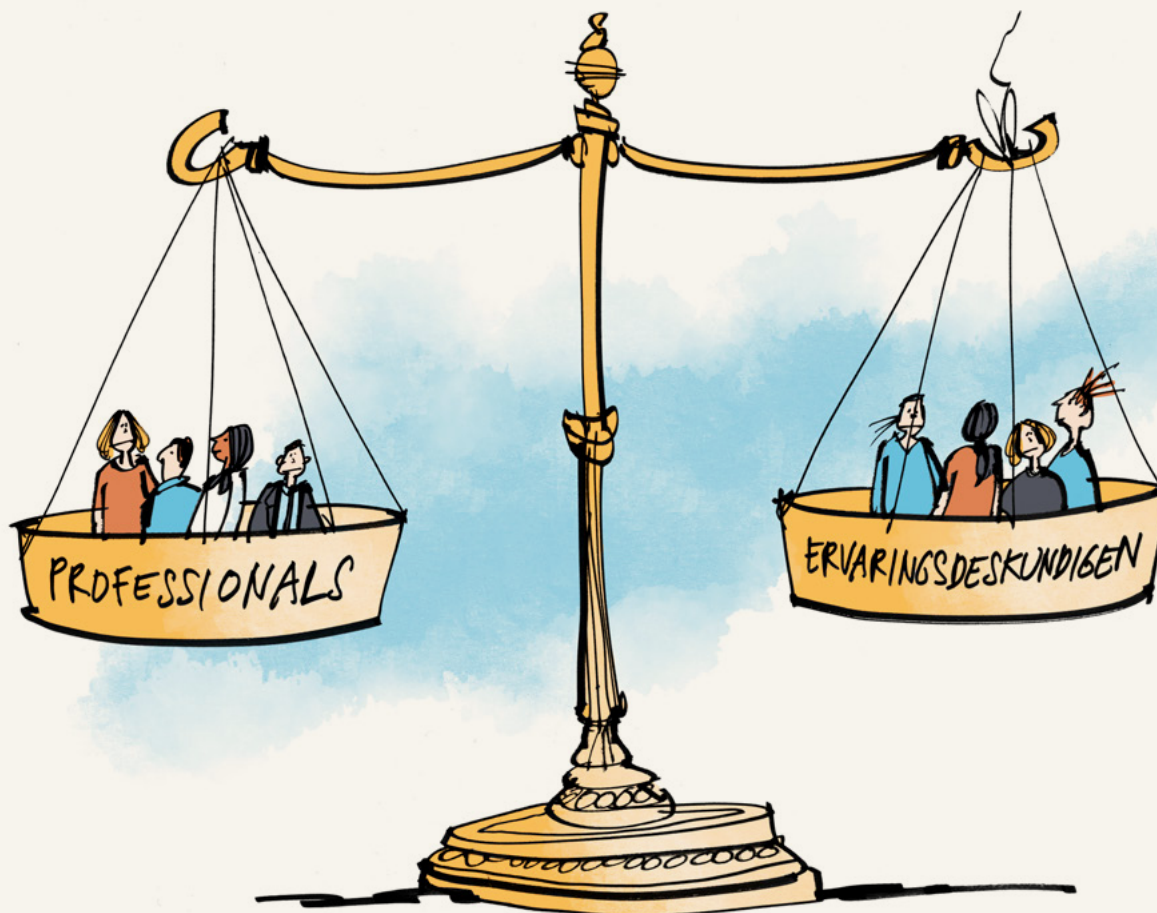

Handreiking Samen deskundig

Ervaringsdeskundigheid bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling

Nederlands
Jeugdinstituut

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Inhoudsopgave

Over deze handreiking	3		
1 Ervaringsdeskundigheid huiselijk geweld en kindermishandeling	4	4 Randvoorwaarden, positioneren en borgen	28
1.1 Kenmerken en impact van huiselijk geweld en kindermishandeling	4	4.1 Randvoorwaarden voor succes	28
1.2 Wat is ervaringsdeskundigheid?	6	4.2 Positionering van ervaringsdeskundigheid	30
1.3 (Meer)waarde van ervaringsdeskundigheid	7	4.3 Borgen	31
1.4 Effect en impact van ervaringsdeskundigheid	10		
2 Samenwerken met ervaringsdeskundigen	12	Bronnen en meer achtergrondinformatie	33
2.1 De rol van de gemeente	12	Interviews	36
2.2 Gebieden van samenwerking met ervaringsdeskundigen.	13	Colofon	50
2.3 Samenwerking in de visie gefaseerde ketensamenwerking	23		
3 Concreet aan de slag: van besluit tot inzet naar selectie van de ervaringsdeskundige	25		
Stap 1. Stel vast welke rol de ervaringsdeskundige heeft en welke taken hierbij horen	25		
Stap 2. Stel een functie- en competentieprofiel op	25		
Stap 3. Start de werving van de ervaringsdeskundige	26		
Stap 4. Selectie van de ervaringsdeskundige	26		

Over deze handreiking

Huiselijk geweld en kindermishandeling hebben een enorme en verstrekkende impact op de betrokkenen. Tot nu toe is het onvoldoende gelukt om het geweld terug te dringen. In deze handreiking belichten we de rol die ervaringsdeskundigen kunnen spelen bij gemeenten en organisaties die betrokken zijn bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De handreiking is primair gericht op gemeenten. Maar zeker ook bruikbaar voor andere organisaties in het werkveld.

Het doel van de handreiking is tweeledig:

- Gemeenten en organisaties enthousiast maken, stimuleren en inspireren om (vaker en meer) samen te werken met ervaringsdeskundigen bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Gemeenten en organisaties concrete handvatten bieden voor de vormgeving van deze samenwerking.

In de handreiking komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- De taak van de gemeente bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Hoe ervaringsdeskundigen kunnen bijdragen aan de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Welke meerwaarde de inzet van ervaringsdeskundigen heeft voor de betrokkenen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Voor welke werkzaamheden een ervaringsdeskundige kan worden ingezet en hoe je dat doet.
- Hoe de gemeente de inzet van ervaringsdeskundigen kan borgen.

Pioniers binnen gemeenten hebben al ervaren dat de inzet van ervaringsdeskundigen waardevol is bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Ter inspiratie zetten ze hun ervaringen in de handleiding uiteen. Verder zijn ervaringsdeskundigen uit de [Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid](#)¹ van het [landelijk actieprogramma Geweld hoort nergens thuis \(GHNT\)](#) geïnterviewd over hun werkervaring in de hulpverlening, beleid en onderzoek. In deze interviews geven ze mooie voorbeelden van hun inzet, eyeopeners voor beleidsmakers, bestuurders en andere professionals.

De handreiking is een co-creatie tussen de ervaringsdeskundigen van de Spiegelgroep GHNT, Movisie, het NJI en enkele regionale projectleiders GHNT.

¹ De spiegelgroep ervaringsdeskundigheid bestaat uit zeven ervaringsdeskundigen en geeft gevraagd en ongevraagd advies omtrent de ontwikkeling en uitvoering van het programma 'Geweld hoort nergens thuis'.

1

Ervaringsdeskundigheid en huiselijk geweld en kindermishandeling

Huiselijk geweld en kindermishandeling zijn diepgeworteld in onze samenleving. Het zijn de meest omvangrijke vormen van geweld. Ze komen voor in alle lagen van de maatschappij. En hebben een verstrekkende impact op iedereen die ermee te maken heeft. Zowel als het gaat om slachtoffers, plegers en andere betrokkenen. Jaarlijks zijn zo'n 200.000 volwassenen en 119.000 kinderen slachtoffer van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. In Nederland vallen er ieder jaar ruim 50 doden: volwassenen en kinderen. Bij 51% van de vrouwen die wordt gedood is de (ex-) partner de pleger.² Deze cijfers zijn al jaren hoog. Ondanks de inzet van velen lukt het niet de cijfers te laten dalen.

Wel weten we steeds beter welke elementen effectief zijn bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dat is onder andere te lezen in het onderzoek van Verweij Jonker Instituut '[Kwestie van lange adem](#)'. Ook blijkt steeds duidelijker dat de inzet van ervaringsdeskundigheid een waardevolle bijdrage kan leveren. Zo begrijpen ervaringsdeskundigen als geen ander de enorme impact die huiselijk geweld en kindermishandeling op de betrokkenen heeft.

Jaarlijks zijn zo'n 200.000 volwassenen en 119.000 kinderen slachtoffer van huiselijk geweld en/of kindermishandeling

„Ik fungeer als stem voor velen. Wat zo donker, intens en allesoverheersend was, heb ik omgezet in licht. Slachtoffers van huiselijk geweld kennen de betekenis van het opnieuw leren opbouwen van je bestaan; als je als persoon zozeer bent beschadigd dat er niets meer van je over is. Ik ben daar zelf geweest. Daardoor kan ik kennis voelbaar maken en verbinding leggen met anderen.”

Hameeda Lakho, spiegelgroeplid GHNT, lees [hier](#) haar hele verhaal.

1.1 Kenmerken en impact van huiselijk geweld en kindermishandeling

De impact van huiselijk geweld en kindermishandeling is enorm. Als het gaat om de effecten op de samenleving maar vooral voor degenen die het meemaken en hun directe omgeving. Vaak gaat om langdurige situaties van chronisch gevaar en structurele onveiligheid. Slachtoffers hebben regelmatig te maken met doodsangst. De plek waar ze zich veilig waanden, blijkt dat niet te zijn (geweest). Dat maakt deze vormen van geweld bijzonder ingrijpend. Bovendien werken huiselijk geweld en kindermishandeling meestal lang door in de levensloop van slachtoffers, plegers en omstanders. Ook vaak generaties daarna nog. Dat maakt de gevolgen zeer verstrekkend.

² Van der Maten (red.), 2020, p. 9.

Afhankelijkheid en ongelijke machtsverhoudingen

Kenmerkend voor huiselijk geweld en kindermishandeling is dat het geweld in de huiselijke kring plaatsvindt. De plegers zijn bekenden van het slachtoffer. Denk aan de (ex-)partner, de ouder of verzorger, vriend(in), gezins- en familielid. Het woord 'huiselijk' verwijst dus niet naar de plaats van het geweld – dat kan zich zowel binnenshuis als buitenshuis afspelen – maar naar de relatie tussen de directbetrokkenen. Het geweld kan fysiek, seksueel en/of psychologisch van aard zijn. Verder is er altijd sprake van een afhankelijkheidsrelatie. Bij huiselijk geweld en kindermishandeling gaat het vrijwel altijd om ongelijke machtsverhoudingen. Het basisvertrouwen van het slachtoffer wordt aangetast en het gevoel van eigenwaarde tenietgedaan. Slachtoffers en plegers beschikken meestal over onvoldoende mogelijkheden om de situatie te veranderen.

Geheimhouding en isolement

Huiselijk geweld en kindermishandeling komen vaak moeilijk aan het licht. Zowel slachtoffers als plegers gebruiken een *cover-up*, ze verdoezelen het geweld. In vele gevallen werkt de *cover-up* zo goed dat niemand in de omgeving er iets van merkt. Tijdens een oppervlakkig praatje lijkt er niets of weinig aan de hand. De betrokkenen worden vaak gecontroleerd en krijgen regelmatig – onder chantage en/of dwang – een spreekverbod opgelegd. Slachtoffers en plegers raken dikwijls zichzelf kwijt en komen in een sociaal isolement terecht. Veelal afgedwongen door de pleger met het oog op geheimhouding. Het isolement draagt bij aan het verdoezelen van het geweld en voorkomt dat er met anderen over de situatie gesproken wordt.

Gevoelens van schaamte en schuld

Bij schending van de lichamelijke en persoonlijke integriteit ontstaat er een gevoel van controleverlies. Zowel slachtoffer als pleger kunnen zich hierdoor schuldig voelen en zich schamen. Vaak geven slachtoffers zichzelf de schuld en gaan ze zichzelf als 'slecht' beschouwen. Op die manier kunnen ze het vertrouwen in de partner/ouder behouden. Deze gevoelens van schuld en/of schaamte zijn een belangrijke oorzaak voor het zwijgen van de slachtoffers over de gewelddadige situatie. Het is daarom erg belangrijk om slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling zo snel mogelijk te 'ontschuldigen'.

” In de afgelopen jaren zie ik keer op keer hoe huiselijk geweld meer schaamte veroorzaakt dan bijvoorbeeld verslaving of een psychiatrische aandoening. Terwijl daar ook vaak jeugdtrauma door huiselijk geweld onderligt. Het is een stigma binnen een stigma.”

Annemoon van Noorden, Spiegelgroep GHNT, lees [hier](#) haar hele verhaal.

Kloof tussen de publieke en privéwereld

Door de enorme omvang van de problematiek heeft iedereen, zelf of in de directe omgeving, wel eens te maken gehad met huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Tegelijkertijd zijn deze vormen van geweld een groot taboe. Mensen hangen niet graag de vuile was buiten. En je bemoeien met andermans zaken is ook niet makkelijk. Daarnaast krijgen slachtoffers te maken met ongeloof en ontkenning. Vaak krijgen ze ook nog de schuld (*victim blaming*). Plegers worden veelal gebrandmerkt en krijgen weinig tot geen (na)zorg. Omstanders zien het liever niet. Huiselijk geweld en kindermishandeling zijn uit het maatschappelijke bewustzijn verbannen.³ Dat geweld zich vaak afspeelt in de thuissituatie, maakt het extra moeilijk voor mensen – professionals, vrijwilligers én omstanders – om vermoedens van geweld in de privésfeer tijdig te signaleren en bespreekbaar te maken.

Ervaringsdeskundigen begrijpen als geen ander wat er zich afspeelt bij de betrokkenen en wat impact daarvan is. Om die reden is de samenwerking met ervaringsdeskundigen en de inzet van ervaringsdeskundigheid in de gehele breedte van de aanpak zo succesvol.

1.2 Wat is ervaringsdeskundigheid?

Wat is ervaringsdeskundigheid precies? De ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid start bij een persoonlijke ervaring die ontwrichtend is geweest. In dit geval gaat het om ervaringen met huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Maar een ontwrichtende ervaring alleen maakt je nog geen ervaringsdeskundige. Wil je als ervaringsdeskundige aan de slag, dan is allereerst een proces van herstel, zelfreflectie en zelfinzicht nodig om het persoonlijke verhaal helder te krijgen. Ten tweede is het van belang dat mensen de persoonlijke ervaring delen met lotgenoten en andere bronnen raadplegen. Vanuit verbinding ontstaat er meer afstand tot de eigen ervaring. Evenals een algemenere vorm van collectieve kennis die de

persoonlijke ervaring overstijgt. Dit wordt ook wel het ‘wij-verhaal’ genoemd.⁴ Ten derde leren ervaringsdeskundigen om de collectieve kennis (professioneel) over te dragen aan anderen. Zodat deze kennis ook betekenisvol wordt voor mensen met gelijksoortige ervaringen. Schematisch ziet het proces er als volgt uit:

Van ervaring →	Ervaringskennis →	Ervaringsdeskundigheid
Het begint met herstel van, zelfreflectie op en analyse van de eigen ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling als slachtoffer, betrokkene en/of pleger.	Met meer afstand leren kijken naar de eigen ervaringen door deze met lotgenoten te bespreken, hierop samen te reflecteren en met de ervaringen van lotgenoten en andere (kennis)bronnen te verbinden: er ontstaat collectieve kennis.	Het (aan)leren van vaardigheden om deze collectieve kennis deskundig en professioneel in te zetten en over te dragen in diverse rollen en op diverse gebieden om de situatie van anderen te verbeteren.

” Toen ik als antropoloog en traumatherapeut doelbewust mijn ervaringsdeskundigheid op het gebied van kindermishandeling ging inzetten, ervoer ik de maatschappelijke hiërarchie tussen professionele en ervaringsdeskundige kennisbronnen. Wetenschappelijke kennis wordt als de meest belangrijke gezien. Afhankelijk van mijn rol benaderen mensen mij anders. Voor mij zijn de drie kennisbronnen volkomen gelijkwaardig. Ik verbind ze met elkaar. Dat is mijn kracht.

Janine Klungel, Spiegelgroep GHNT, lees [hier](#) haar hele verhaal.

³ Herman, 2010, p. 12.

⁴ Van Haaster, 2005.

Dit proces verloopt niet altijd lineair. Het reflecteren op de eigen ervaring, het bundelen van kennis en het overdragen ervan is een voortdurend ontwikkelingsproces. Elke stap is van betekenis en waardevol. Het is ook niet zo dat ervaringsdeskundigheid meer waarde heeft dan ervaringskennis of ervaring. Maar er is wel een verschil: het hebben van een ervaring is niet hetzelfde als ervaringsdeskundigheid. Daarnaast bepaalt de mate van ervaringsdeskundigheid slechts deels of iemand geschikt is voor een rol of functie, ook andere competenties en vaardigheden spelen een rol. Afhankelijk van de taak en functie van de ervaringsdeskundige. Ervaringsdeskundigheid is idealiter gelijkwaardig als bron van kennis aan wetenschappelijke en professionele kennis.

Rijke geschiedenis

Geworteld in de vrouwenbeweging van de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw, vestigden ervaringsdeskundigen publieke aandacht op het bestaan van huiselijk geweld en kindermishandeling. Vanuit zelfhulporganisaties streden zij ervoor dat deze geweldsvormen als een maatschappelijk probleem werden erkend en dat stigmatisering werd tegengegaan. Vanaf 1990 werden veel van deze organisaties geprofessionaliseerd en verdween ervaringsdeskundigheid naar de achtergrond. Tegelijkertijd werd ervaringsdeskundigheid in de GGZ vanaf de late jaren 90 in toenemende mate ingezet. Vanaf 2010 heeft ervaringsdeskundigheid zich in de GGZ steeds meer tot een zelfstandige discipline ontwikkeld. De laatste jaren krijgt de inzet van ervaringsdeskundigheid ook daarbuiten (opnieuw) meer voet aan de grond. Ervaringsdeskundigheid wordt nu vaker breed ingezet in het sociaal domein. Het is tijd voor een nieuwe impuls!

Mate van herstel

Een belangrijke graadmeter om te bepalen of iemand als ervaringsdeskundige aan de slag kan, is de mate van herstel. Slachtoffers moeten het trauma wel boven te zijn. Anders zijn ze niet in staat om te werken met eigen ervaringen ten behoeve van cliënten. Herstel is hierbij iets anders dan 'beter worden'. Het gaat erom dat de problemen hanteerbaar zijn, slachtoffers een positieve identiteit hebben ontwikkeld, de regie over het leven hebben hernomen en weer zinvolle sociaal-maatschappelijke rollen kunnen innemen. Kortom, dat er balans is gevonden na de ontwrichtende situatie als gevolg van huiselijk geweld en kindermishandeling. Sommige ervaringen raakt iemand nooit meer kwijt. Maar het is wel belangrijk om met een bepaalde afstand over je eigen levensverhaal te kunnen praten.⁵

Ervaringsdeskundigen bij wie de gebeurtenissen te kort geleden hebben plaatsgevonden, of die onvoldoende zijn hersteld, kunnen hier veel last van krijgen als ze toch aan de slag gaan. Dat is niet alleen vervelend voor de ervaringsdeskundige zelf maar mogelijk ook voor de cliënten en de desbetreffende organisatie.

1.3 (Meer)waarde van ervaringsdeskundigheid

Hulp aan slachtoffers en plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling is complex en vaak niet makkelijk. Ervaringsdeskundigen kennen huiselijk geweld en/of kindermishandeling van binnenuit. Met hun kennis en ervaring kunnen ze op verschillende vlakken een belangrijke brugfunctie vervullen.

⁵ Weerman, 2016, p. 24.

” Als pleger heb je macht die je niet wil afstaan. Waarom zou je ook, denk je. Want jij bepaalt nu alles, niet je gezinsleden. Toch hield ik me rustig tijdens de proeftijd, ook al verdwenen de spanningen thuis niet. Toen ik voelde dat ik een gevaar voor mezelf en mijn gezin was, stapte ik naar politie en organisaties voor hulp. Maar ik kreeg die steeds niet. In 2013 explodeerde ik extreem. Ik werd opgepakt, vastgezet, berecht, veroordeeld en moest meewerken aan een verplichte forensische behandeling.

René Haring, Spiegelgroep lid GHNT, lees [hier](#) zijn hele verhaal.

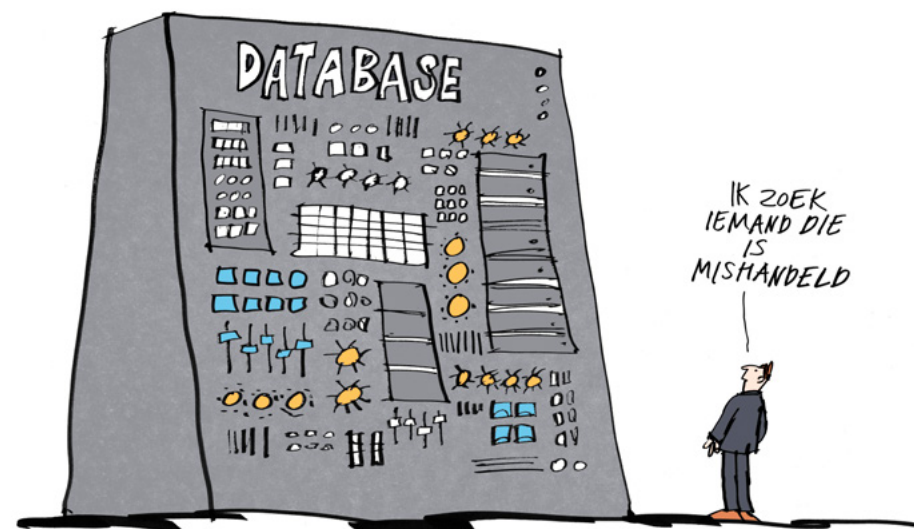
Veiligheid en machtsverschil

Bijvoorbeeld als het gaat om het bevorderen en creëren van veiligheid. Slachtoffers en plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling ervaren op vele vlakken onveiligheid. Zo voelen ze zich vaak onveilig in hun lichaam en zijn ze onzeker over hun relatie tot anderen. Ze menen dat mensen hun kwaad willen doen. Daarom zonderen ze zich af en vinden ze het moeilijk om mensen in vertrouwen te nemen. Velen voelen zich eenzaam en alleen. Overheidsinstanties en maatschappelijke organisaties – en autoriteiten in het algemeen – bekijken ze met angst en wantrouwen. Vaak zijn ze teleurgesteld in de overheid. Ook contact met de hulpverlening gaan ze liever uit de weg.

Wagen slachtoffers of plegers toch de stap naar de hulpverlening, dan ervaren ze die regelmatig als gesloten en versnipperd. Veel slachtoffers en plegers lopen in hun zoektocht naar veiligheid, juridische steun en hulpverlening tegen knelpunten en taboes aan. Ze ervaren dat ze vaak van het kastje naar de muur worden gestuurd. Hierdoor voelen zij zich geregeld niet serieus genomen en onheus bejegend. Ook het idee dat maatschappelijke organisaties hen opnieuw kunnen misleiden of bedriegen, levert veel (emotionele) stress op. Van alle kanten wordt aan hen getrokken. Daardoor kunnen ze op hun hoede en boos zijn. Vanwege

het wantrouwen naar overheid en maatschappelijke organisaties en het onveilige gevoel dat ze hebben, krijgt onder andere de hulpverlening moeilijk toegang tot slachtoffers en/of plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling. Ook kan het zijn dat hulp daardoor niet aanslaat.

Slachtoffers en plegers ervaren en voelen het inherente machtsverschil tussen hulpverleners en cliënten en overheid en burgers. Bestuurders, beleidsmakers en professionals zijn zich daar niet altijd van bewust. De beleving van slachtoffers en plegers wordt regelmatig uit het oog verloren. Bewustzijn van dit verschil in macht is juist in deze context zo belangrijk. Slachtoffers en plegers komen immers uit een situatie waar machtsmisbruik en machteloosheid een grote rol spelen/hebben gespeeld.

Ervaringsdeskundigen kunnen in dit geval een brug slaan tussen theorie en praktijk, tussen overheid en slachtoffers/plegers. Bijvoorbeeld door professionals inzicht te geven in de belevingswereld van slachtoffers en plegers. Zij kunnen die kloof overbruggen en dichten omdat ze beide werelden kennen. Van hieruit voegen zij waarde toe aan de hulpverlening. Ze zijn toegerust om te letten op de behoeften van alle betrokkenen.

De positieve bijdrage van ervaringsdeskundigen zit ook in de kracht van verbinding vanuit een gelijkwaardige relatie. Omdat ervaringsdeskundigen soortgelijke situaties hebben meegemaakt, staan ze op gelijke voet met slachtoffers en plegers. Ervaringsdeskundigen zetten in op menselijk en oordeelvrij contact. Zij weten dat de scheidslijnen tussen slachtoffer, pleger en getuige vaak niet zwart-wit maar grijs zijn.

Steun en (h)erkenning

Slachtoffers en plegers vinden in hun omgeving vaak weinig (h)erkenning en steun voor hun situatie. Er is sprake van veel onbegrip, ook omdat familie, kennissen en burens moeite hebben om te begrijpen wat er zich in het gevoelsleven van de betrokken afspeelt. Daardoor zijn slachtoffers en plegers vaak nog meer geneigd om hun problemen verborgen te houden.

Ervaringsdeskundigen weten uit eigen ervaring wat er bij de betrokkenen speelt. In een sfeer van veiligheid, vertrouwen en compassie bieden zij ondersteuning, werken aan veiligheid, en maken ruimte voor herstel. Zij durven te praten over moeilijke ervaringen, kunnen goed luisteren en geven gehoor aan verhalen over geweldservaringen. Ook kunnen ze zich makkelijk(er) verplaatsen in de situatie van slachtoffers en plegers. Zij weten dat vertrouwen geleidelijk moet groeien en kunnen daar goed mee omgaan.

” Zij snappen de bijzondere dynamiek die speelt bij huiselijk geweld en kindermishandeling. Denk aan zaken als aantasting van basisvertrouwen, geheimhouding, schaamte, schuld, taboe en ongezonde overlevingsmechanismen. Ook de omgeving reageert vaak met ongelooft. Voor professionals is die dynamiek lastiger te doorgronden. De ene dag belt iemand bijvoorbeeld de politie vanwege partnergeweld, de volgende dag loopt de beller weer gearmd met die partner over straat. Politie begrijpt dat vaak niet. Een ervaringsdeskundige herkent het en kan het invoelen. Die heeft deze specifieke afhankelijkheidsrelatie zelf doorleefd.

Caroline Mobach, regionaal projectleider GHNT, lees [hier](#) het hele interview.

Wat de samenwerking met ervaringsdeskundigen bovendien krachtig maakt, is dat zij zich kwetsbaar durven op te stellen en schaamtevolle zaken bespreken. Hierdoor voelen slachtoffers en plegers zich gezien en vinden zij (h)erkenning voor hun lijden en problemen. Dit is van belang voor heling en herstel in een omgeving waarin vaak sprake is van verdringing en ontkenning.

Zeggenschap over interventies

Het resultaat van interventies is niet alleen afhankelijk van de kwaliteit van de interventie zelf. Dat hangt evenzeer af van de instemming en medewerking van cliënten.

Van buitenaf opgelegde interventies kunnen mensen die zijn blootgesteld aan huiselijk geweld en kindermishandeling, een gevoel van onmacht geven. Dat gevoel kan verminderen als ze zeggenschap hebben over de toegepaste interventies. Ervaringsdeskundigen kunnen hen bijstaan en motiveren. Ook omdat zij deels niet afhankelijk zijn van richtlijnen, protocollen, codes, en dergelijke (afhankelijk van de gemaakte afspraken en positie van de ervaringsdeskundigen).

1.4 Effect en impact van ervaringsdeskundigheid

We weten en ervaren dat de inzet van ervaringsdeskundigen van grote waarde is voor plegers, slachtoffers, hulpverleners en beleidsmakers. Toch is er nog weinig onderzoek gedaan naar de effecten en de impact van de inzet van ervaringsdeskundigen. Zeker als het gaat om huiselijk geweld en kindermishandeling.

” Mensen die in aanraking komen met een ervaringsdeskundige gaan anders om met herstel. Waar hulpverlening goed is om mensen te helpen met de problemen die op dat moment het meest spelen, veroorzaakt een ervaringsdeskundige een andere beweging. In plaats van het samen opruimen van de puinhoop, ervaart een cliënt met alle zintuigen de mogelijkheid en het bewijs tot herstel. Het is een wake-up call voor cliënten. Dat maakt de combinatie van hulpverlening met ervaringsdeskundigen zo effectief.

Marie-Louise Goossens, ervaringsdeskundige, lees [hier](#) het hele interview.

Meer onderzoek is er gedaan naar de inzet van ervaringsdeskundigen en de effecten op cliënten van zorg en ondersteuning in algemene zin. Na analyse van verschillende onderzoeken zijn een drietal conclusies⁶ te trekken, namelijk:

1. Als ervaringsdeskundigen betrokken zijn bij de hulpverlening, lijkt er soms sprake te zijn van minder frequente en kortere opnames omdat de behandeltrouw toeneemt en de relatie met hulpverleners verbetert.
2. Mensen met psychische problematiek lijken soms beter in staat om sociale relaties te onderhouden en deel uit te maken van de gemeenschap als ervaringsdeskundigen bij de ondersteuning waren betrokken.

⁶ Van der Meulen, 2021, p. 27

3. Als ervaringsdeskundigen betrokken zijn bij de hulpverlening, lijkt het gevoel van onafhankelijkheid, eigenwaarde, mentale veerkracht en vertrouwen in de toekomst bij cliënten toe te nemen. Onderzoek naar de inzet van ervaringsdeskundigen in wijkteams bevestigt dit effect op cliënten. De onderzoekers zagen ook effecten bij de ondersteuners/hulpverleners. Zij kregen een ander perspectief op de cliënten en reflecteerden en heroverwogen hun eigen handwijze.

De maatschappelijke meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigen bij de aanpak van huiselijk geweld komt naar voren in het rapport 'Maatschappelijk rendement de Cirkel is Rond'⁷. Het programma Geweld hoort nergens thuis liet in 2020 onderzoek doen naar de structurele borging van het project 'De Cirkel is Rond'. Hierbij werd ook de impact en het effect van de inzet en samenwerking met ervaringsdeskundigen meegenomen.

⁷ Van Wijngaart, 2021

Uit het onderzoek blijkt dat na inzet van ervaringsdeskundigen de hulptrajecten korter worden, cliënten sneller geneigd zijn om hulp te accepteren en ervaringsdeskundigen als voorbeeld en inspirator dienen waardoor cliënten zien dat het ook anders kan.

” Er is behoefte aan de hoop die een ervaringsdeskundige je geeft als hij tegen je zegt: ‘Je komt er wel uit, kijk maar naar mij.’

Afke Jong, regionaal projectleider GHNT, lees [hier](#) het hele interview.

De inzet van ervaringsdeskundigen vraagt om investeringen op de korte termijn. Op de lange termijn betalen deze zich uit in:

- Een toename van de zelfredzaamheid en weerbaarheid van cliënten en hun systeem (partner, kinderen en/of familie). Ze ervaren meer rust en komen emotioneel sterker en met meer eigenwaarde en zelfvertrouwen uit een hulpverleningstraject.
- Een hogere kwaliteit van de hulpverlening. Ervaringsdeskundigen zijn beter in staat om aan te sluiten bij en verbinding te maken met de beleving en de leefwereld van cliënten.
- Minder kosten op organisatieniveau. Een deel van de cliënten accepteert eerder/snel­ler hulp en gestarte hulptrajecten duren korter.
- Een mogelijke verschuiving van kosten op maatschappelijk niveau. Er wordt minder een beroep gedaan op zorg en andere ketenpartners, zoals justitie en politie.

2

Samenwerken met ervaringsdeskundigen

Dat de inzet van ervaringsdeskundigen meerwaarde heeft, is duidelijk. In dit hoofdstuk geven we aan hoe je deze samenwerking kunt vormgeven.

2.1 De rol van de gemeente

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de preventie en aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze wettelijke verplichting vloeit voort uit de Wmo 2015, de Jeugdwet, de Wet tijdelijk huisverbod en de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. In deze wettelijke kaders worden de taken en verantwoordelijkheden van gemeenten beschreven als het gaat om preventie, opvang en bescherming en herstel en nazorg.

Ten aanzien van huiselijk geweld en kindermishandeling hebben alle gemeenten op grond van de wet in ieder geval de taak om⁸:

- Maatregelen te nemen om kindermishandeling te bestrijden (Jeugdwet, artikel 2.6, lid 2).
- Zorg te dragen voor en toezicht te houden op de naleving van het Besluit verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Zorg te dragen voor een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (Veilig Thuis, Wmo, artikel 4.1.1, lid 1).
- Beleid te ontwikkelen om huiselijk geweld en kindermishandeling te voorkomen en te signaleren.
- Hulp en nazorg te bieden bij geweld in de privésfeer.

Juist omdat gemeenten verantwoordelijk zijn voor de preventie en aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, hebben ze een doorslaggevende rol bij de inzet van ervaringsdeskundigheid. Denk daarbij aan de volgende rollen:

Gemeenten zijn regisseur van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.	Daarbij kunnen zij het belang van de inzet van ervaringsdeskundigheid bekrachtigen. Bijvoorbeeld door ervaringsdeskundigen te betrekken bij de ontwikkeling van gemeentelijk beleid op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling.
Gemeenten zijn financier van projecten van lokale en regionale organisaties.	Daarbij kunnen ze ervaringsdeskundigheid stimuleren en faciliteren. Bijvoorbeeld door bij subsidieaanvragen of projecten de inzet van ervaringsdeskundigen als kwaliteitseis te stellen.
Gemeenten zijn opdrachtgever van regionale en lokale organisaties.	Daarbij kunnen ze door middel van inkoop, bekostiging en subsidie invloed uitoefenen op inhoudelijke beleidsdoelen. Bijvoorbeeld door kwaliteitseisen te stellen bij het samenwerken met ervaringsdeskundigen zodat hun inzet duurzaam vorm krijgt.

⁸ vng.nl/artikelen/kindermishandeling-en-huiselijk-geweld

2.2 Gebieden van samenwerking met ervaringsdeskundigen

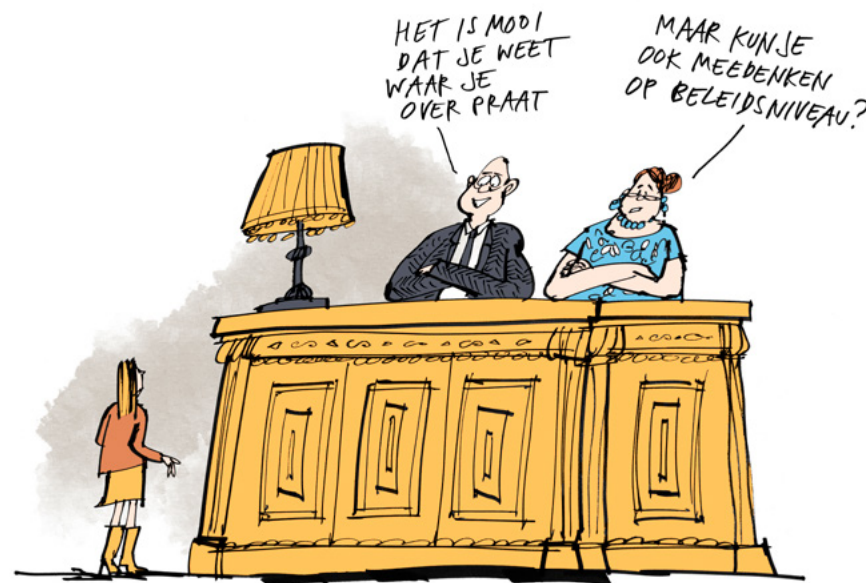
Voor veel gemeenten is samenwerken met ervaringsdeskundigen nieuw. Anderen zijn er al langer mee bezig. Of de samenwerking is nog in ontwikkeling. Wat doen ervaringsdeskundigen? Ze nemen deel aan klankbordgroepen, toetsen en/of het ontwikkelen beleid en stellen de regiovisie mee op. Ook begeleiden ze lotgenotengroepen, dragen bij aan deskundigheidsbevordering en nemen standaard deel aan het team Multidisciplinaire aanpak intersectoraal en specialistisch (MDA++).

Er zijn grofweg negen gebieden te onderscheiden waarbij gemeenten met ervaringsdeskundigen samenwerken:

1. Bewustwording, maatschappelijke urgentie en inspiratie.
2. Beleid (ontwikkeling en verbetering van bestaand beleid).
3. Lotgenotencontact
4. Belangenbehartiging en/of agendering.
5. Voorlichting, advies en kennisoverdracht.
6. Hulp-, dienst- en steunverlening.
7. Onderzoek
8. Ontwikkelde initiatieven door ervaringsdeskundigen
9. Ervaringsdeskundigheid professionals binnen organisatie/gemeente ontwikkelen en benutten.

” Wij verwachten dat ervaringsdeskundigen verschillende rollen binnen gemeenten kunnen vervullen. Denk aan deskundigheidsbevordering van professionals in de uitvoering. Of een adviserende rol, de rol van voorlichter op scholen of in de gemeenteraad. Of als inspirator, coach of mede-ontwikkelaar van beleid vanuit het perspectief van slachtoffer of pleger. Ik weet dat wethouders graag gevoed worden met wat er speelt in hun gemeente. Een ervaringsdeskundige kan verwoorden wat het betekent. Ook als het gaat om zaken die je niet ziet. Zo ontstaat er een besef van urgentie.

Annette Kellenaers, regionaal projectleider GHNT, lees [hier](#) het hele interview.

Hieronder volgt een schematisch overzicht van de negen gebieden en rollen met beknopte doelstelling, voorbeelden en toegevoegde waarde van ervaringsdeskundigheid.

Bewustwording, maatschappelijke urgentie en inspiratie	
Doel	De aandacht vestigen op en informatie geven over huiselijk geweld en kindermishandeling. Zo krijgen slachtoffers hoop. Bestuurders en professionals voelen de urgentie om met het thema aan de slag te gaan.
Voorbeelden	• Bewustwordingscomité ervaringsdeskundigen. • Professionals in het lokale veld bewust maken. • Verhaal ervaringsdeskundige voor creëren urgentiebesef.
Waarde ervaringsdeskundige	Ervaringsdeskundigen zijn het levende bewijs dat een uitweg mogelijk is uit een situatie die uitzichtloos lijkt. Zij doen dit door het delen van een inspirerend (collectief) ervaringsverhaal. Dit gegeven is niet alleen inspirerend voor slachtoffers en plegers, maar ook voor bestuurders, beleidsmakers en professionals. Het is motiverend om te zien dat mensen uit de geweldsspiraal kunnen stappen en verandering mogelijk is. Een ervaringsdeskundige is een boegbeeld en baken van hoop.
Voorbeeld rol gemeente	Gemeenten die meedoen aan de meldcodetour kunnen ervaringsdeskundigen inzetten. Deze tour richt zich op de aanpak van kindermishandeling en brengt de verbeterde meldcode onder de aandacht. Bijvoorbeeld op de kinderopvang, scholen, bij jeugdgezondheidszorg, lokale jeugdprofessionals en leerplichtambtenaren. Het verhaal van een inspirerende ervaringsdeskundige raakt deelnemers rechtstreeks in het hart. Dat kan net de motivatie zijn om dat ene stapje te zetten dat nodig is om het verschil te maken. De gemeente maakt contractuele afspraken met de ervaringsdeskundige over de inzet en hanteert daarvoor een marktconform tarief.
Uit de praktijk	‘Flinke Jongen’, Danny Dijkhuizen is ervaringsdeskundige, spreker en artiest. Hij deelt op storytelling-achtige wijze zijn verhaal tijdens lezingen, op studiedagen en bijeenkomsten van schoolteams, scholenkoepels, congressen en trainingen. Door het vertellen van zijn levensverhaal en het maken van muziek, maakt hij het publiek bewust van hoe zij het verschil kunnen maken voor kinderen met een zware rugzak. Hij laat zien dat negatieve ervaringen uit het verleden, en de daaruit voortvloeiende gevolgen als verlatingsangst, wantrouwen en gemis, niet per se een rem op de toekomst hoeven te zijn. Lees hier het hele interview met Danny.

Beleid (ontwikkeling en verbetering van bestaand beleid)

Doel

In samenspraak met ervaringsdeskundigen, voormalige slachtoffers en plegers, beleid goed afstemmen en direct laten aansluiten bij hun vragen en behoeften. Op die manier ontwikkelen gemeenten passender beleid en verbetert de kwaliteit van leven, ondersteuning en hulpverlening.

Voorbeelden

- Klankbordgroepen bij ontwikkelen en toetsen van regionaal en lokaal beleid.
- Deelname ervaringsdeskundigen aan regioraden en het opstellen van de regiovisie.
- Opzetten ervaringsdeskundige pools, zowel met voormalige slachtoffers als plegers.

Waarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen hebben een antwoord op de vraag hoe beleid zich vertaalt naar het dagelijks leven van mensen. Zij staan aan de wieg van werkbaar beleid dat beter aansluit bij de behoeften van slachtoffers en plegers. Ze dragen bij aan de ontwikkeling van een visie vanuit ervaringsdeskundigheid en de verbetering van de kwaliteit van de hulpverlening.

Voorbeeld rol gemeente

De gemeente kan ervaringsdeskundigen actief betrekken bij het proces van beleidsvorming. Op die manier wordt aandacht besteed aan het verbeteren van de positie van slachtoffers en/of plegers. De gemeente benut ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid ook bij het verstevigen van inclusie in lokaal beleid, in de eigen gemeentelijke organisatie en ten aanzien van enkele specifieke thema's. De gemeente geeft ervaringsdeskundigen een duidelijke positie aan de 'inclusietafel'.

Uit de praktijk

Acht ervaringsdeskundigen van de Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid waren betrokken bij het opstellen van het nieuwe kader voor de Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2019-2022, regio Haaglanden. De gemeente Den Haag en de GGD Haaglanden organiseerden drie bijeenkomsten. Ook andere partners, actief op het terrein van huiselijk geweld en kindermishandeling in de regio Haaglanden, waren daarbij aanwezig. Het doel was om gezamenlijk het huidige kader te bezien, aan te scherpen en aan te passen aan nieuwe ontwikkelingen. En te werken aan een visie voor de toekomst. Aan elke thematafel zat een ervaringsdeskundige om kennis te delen en op te doen. De ervaringsdeskundigen hebben veel suggesties gedaan voor verbetering en onderwerpen waar meer aandacht voor moet komen. Met deze waardevolle samenwerking is er meer zicht ontstaan op de uitvoering in de regio. Een goede samenwerking is essentieel voor de effectiviteit van de aanpak.

Lotgenotencontact

Doel

Lotgenoten wisselen ervaringen en ervaringskennis uit. Veelal zonder tussenkomst van reguliere hulpverleners. Op die manier wakkeren lotgenoten (h)erkenning, herstel en veerkracht bij elkaar aan. Ervaringsdeskundigen begeleiden deze lotgenoten- en herstelgroepen.

Voorbeelden

- Supportgroep-meetings en ondersteuningsgroepen.
- Zelfhulp/lotgenotencontact voor plegers.
- Themadagen voor lotgenoten.

Waarde ervaringsdeskundige

Door lotgenotencontact aan te bieden, te faciliteren en/of te begeleiden, kunnen ervaringsdeskundigen slachtoffers en/of plegers enorm van dienst zijn. Deze cliënten vinden in hun omgeving vaak weinig (h)erkenning en steun. En die kunnen ze van lotgenoten en ervaringsdeskundigen wel krijgen. Lotgenoten helpen elkaar door het delen van ervaringen. Het werken met eigen ervaringen geeft inzicht in het eigen herstelproces en het herkennen van situaties uit de praktijk. Dat levert handvatten op voor herstel, zelfredzaamheid en zelfwaardering.

Voorbeeld rol gemeente

Vanuit de Visie gefaseerde ketensamenwerking biedt de gemeente verschillende vormen van herstelgerichte ondersteuning aan voor slachtoffers en plegers. De gemeente kan faciliterend optreden door bijvoorbeeld de herstelgerichte ondersteuning te financieren, ruimte beschikbaar te stellen, het aanbod op te nemen in de sociale kaart en bekend te maken onder relevante organisaties die kunnen doorverwijzen (denk aan huisartsen, maatschappelijk werk, lokale toegang).

Uit de praktijk

Bij een project van de gemeente Den Haag voor slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn ervaringsdeskundigen betrokken. Slachtoffers kunnen de cursus *Doorbeek het Zwijgen* volgen, die door ervaringsdeskundigen wordt geleid. Het doel van de cursus is: (h)erkennen van de gevolgen van huiselijk geweld en kindermishandeling, het bieden van handvatten en het opdoen van nieuwe inzichten en empowerment ter bevordering van de levenskwaliteit. Dit gebeurt door middel van kennisoverdracht, vragen stellen, discussies en het delen van eigen ervaringen. Enkele quotes van deelnemers:

“Ik sta nu steviger, ben helderder en doorzie situaties sneller.- Ik sta nu positiever in het leven en voel mij niet zo verloren.”

“Ik heb meer regie, ik kan beter mijn grenzen stellen.- Ik kan beter voor mijzelf opkomen en beslissingen nemen.”

“Ik heb mij heel erg alleen en eenzaam gevoeld. Door het delen van elkaars ervaringen, weet ik nu dat ik niet de enige ben.”

Belangenbehartiging en/of agendering

Doel

Het verbeteren van de positie/situatie van slachtoffers en/of plegers door, onder andere, uitsluiting en stigmatisering tegen te gaan. Het aan de orde stellen van thema's vanuit ervaringsdeskundigen zelf.

Voorbeelden

- Ervaringsdeskundigen opnemen in allianties en taskforces.
- Deelname ervaringsdeskundigen huiselijk geweld en kindermishandeling aan cliëntenraden.

Waarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen zijn vaak bewuste getuigen en voorvechters van de positie van slachtoffers en plegers. Ze stellen onrecht aan de kaak omdat ze de urgentie van de problematiek van huiselijk geweld en kindermishandeling door en door kennen.

Voorbeeld rol gemeente

Belangenbehartiging door ervaringsdeskundigen kan ook ingezet worden voor het formuleren van inclusief en passend beleid en het opstellen van de sociale agenda. Zodat instanties actie kunnen ondernemen en er budget voor wordt vrijgemaakt.

Uit de praktijk

In de regio Gooi en Vechtstreek is een taskforce huiselijk geweld en kindermishandeling. Tijdens een gesprek met een ervaringsdeskundige realiseerde de wethouder zich dat in de taskforce vooral óver slachtoffers werd gesproken maar niet mét hen werd gepraat. Daar wilde hij verandering in brengen. Ervaringsdeskundigen werden vervolgens onderdeel van de taskforce. De taskforce bestaat uit wethouders van de diverse gemeenten, directeurs/managers van organisaties én een ervaringsdeskundige. De ervaringsdeskundige in de taskforce spreekt, onder andere, namens een klankbordgroep die uit meerdere ervaringsdeskundigen bestaat. De klankbordgroep kan op deze manier langdurig meedenken over de regionale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en thema's ophalen uit de achterban. Een van de thema's die bijvoorbeeld geagendeerd werd in de klankbordgroep, is de onderschatting van psychisch geweld. Een beeld dat later ook door Veilig Thuis werd bevestigd en is opgepakt door de taskforce. Voor de uitvoering van acties die de taskforce bepaalt, worden werkgroepen opgericht. De werkgroepen bestaan uit beleidsmedewerkers van gemeenten, en uitvoerenden van de organisaties. Bij elke werkgroep is ook een ervaringsdeskundige betrokken.

Voorlichting, advies en kennisoverdracht

Doel

Professionals, beleidsmakers en/of inwoners meenemen in het perspectief van iemand die huiselijk geweld en/of kindermishandeling zelf heeft ervaren en doorleefd. Activeren en informeren om de reflectie op het eigen handelen en de deskundigheid te vergroten.

Voorbeelden

- Deskundigheidsbevordering van bestuurders, beleidsmakers en zorgprofessionals.
- Lezingen, gastlessen, trainingen.
- Toolkit en Film 'Leren van slachtoffers van seksueel misbruik'.

Waarde ervaringsdeskundige

Huiselijk geweld en kindermishandeling moet je meegemaakt hebben om te begrijpen wat voor impact het heeft. Op iemands persoonlijkheid bijvoorbeeld. En hoe de langetermijneffecten doorwerken in het eigen leven, dat van naasten en de omgeving. Ervaringsdeskundigen (h)erkennen daarom sneller en beter de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij kunnen bestuurders, beleidsmakers en professionals meenemen in de achtergronden en perspectieven van slachtoffers en plegers. Zij maken theoretische kennis levend en invoelbaar.

Voorbeeld rol gemeente

De gemeente kan voor de bijscholing, van onder andere de eigen medewerkers, gebruikmaken van de kennis van ervaringsdeskundigen. Die kennis kunnen gemeenten inzetten om bijvoorbeeld klantprocessen te optimaliseren.

Uit de praktijk

Team Kim heeft gastlessen ontwikkeld om voorlichting te geven aan politieteam. Ervaringsdeskundige jongeren, die als kind slachtoffer waren van kindermishandeling, vertellen over hun ervaringen en gaan met de politieagenten in gesprek. Een van de resultaten van deze gesprekken is de inzet van 'familieagenten'. Dat zijn agenten in burger die meegaan naar zware zaken, waaronder kindermishandeling en huiselijk geweld. Zowel de basisteams als de researchteams werken ermee. De agenten in burger richten zich op het kind om het een veilig gevoel te geven. Om de situatie af te sluiten, hebben de familieagenten ook naderhand nog een keer contact. Doordat het kind de agent in verschillende situaties ziet, zowel in burger als uniform, worden er andere koppelingen gemaakt. Een van de redenen om familieagenten in te zetten, is om ervoor te zorgen dat kinderen niet getraumatiseerd worden door politieoptreden.

Hulp-, dienst- en steunverlening

Doel

De drempel verlagen van maatschappelijke hulp- en dienstverlening door naast slachtoffers en plegers te gaan staan. Hen steun te bieden en rolmodel te zijn. Als begeleider, maatje, coach en rolmodel kunnen ervaringsdeskundigen het werk van reguliere hulpverleners aanvullen en versterken.

Voorbeelden

- Deel uitmaken van team MDA++.
- Herstelondersteuners.
- Ondersteuning/begeleiding reclasseringscliënten.
- Inzet van maatjes met ervaringsdeskundigheid, zoals bij Maatje achter de voordeur.

Waarde ervaringsdeskundige

Slachtoffers en plegers zien ervaringsdeskundigen niet als (directe) vertegenwoordigers van een organisatie. Omdat ervaringsdeskundigen soortgelijke situaties hebben meegemaakt, kunnen ze zich makkelijker verplaatsen in de positie van slachtoffers en plegers. Ze staan meer op gelijke voet. Om die reden ervaren slachtoffers en plegers ervaringsdeskundigen als toegankelijker en minder bedreigend dan reguliere hulpverleners. Ervaringsdeskundigen kunnen de doelgroep beter bereiken, het contact laagdrempelig tot stand brengen en de hulp versnellen. Ook kunnen ze ondersteuning bieden bij het vragen om hulp.

Voorbeeld rol gemeente

De gemeente of de regio kan in hun subsidie- of contractvoorwaarden opnemen dat organisaties, naast professionele inzet, ook ervaringsdeskundigen inzetten. De gemeente kan dit als een kwaliteitsvereiste in haar inkoop- en subsidievoorwaarden beschouwen.

Uit de praktijk

Bij Maatje achter de Voordeur worden vrijwilligers met ervaringskennis opgeleid als maatje voor mensen die herstellen van huiselijk geweld. De hulp van ervaringsdeskundigen wordt ingezet naast de reguliere hulpverlening. Uit de procesevaluatie van Maatje achter de Voordeur blijkt dat de cliënten positief zijn over de inzet van de maatjes. Enkele positieve uitkomsten van het traject: de deelnemers zijn zelfredzamer en hebben meer zelfvertrouwen en emotionele vrijheid ("Ze kan haar tranen laten stromen"). Volgens de maatjes zijn de positieve resultaten met name te danken aan de laagdrempeligheid van het project, de connectie en de respectvolle, gelijkwaardige relatie met de deelnemers. Omdat de maatjes soortgelijke situaties hebben meegemaakt, staan ze op gelijke voet met de deelnemer en kan de deelnemer alles bij hen kwijt. *Maatje achter de Voordeur* is opgenomen in de databank Effectieve interventies van Movisie.

Onderzoek

Doel

Actief samenwerken met ervaringsdeskundige slachtoffers en plegers bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van onderzoek. Het onderzoek laten aansluiten bij behoeften en problemen.

Voorbeelden

- Deelname onderzoek naar ervaringen in de jeugdbeschermingsketen.
- Spiegelgesprek met vrouwen van de vrouwenopvang over de nazorg/exit.
- Onderzoek van LFB (de landelijke belangenorganisatie dóór en vóór mensen met een verstandelijke beperking) over leren van mensen met een verstandelijke beperking die slachtoffer zijn van seksueel misbruik.

Waarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen kunnen vanuit het perspectief van slachtoffers en plegers probleemstelling en onderzoek formuleren en beoordelen. Als (mede)onderzoekers kunnen ervaringsdeskundigen onderzoeksvragen (helpen) opstellen die daadwerkelijk relevant zijn voor slachtoffers, omstanders of plegers en het onderzoek mee uitvoeren en resultaten presenteren.

Voorbeeld rol gemeente

Bij het laten uitvoeren van onderzoek, vraagt de gemeente op welke wijze de onderzoekers kennis en ervaring van ervaringsdeskundigen betrekken. Dit zou een van de criteria voor gunning kunnen zijn.

Uit de praktijk

Medewerkers van het actieprogramma Geweld Hoort Nergens Thuis betrekken leden van de Spiegelgroep actief bij de beoordeling van subsidieaanvragen en evaluatie van onderzoek. Zij toetsen specifiek of de onderzoeksvragen en de beoogde resultaten aansluiten bij de behoeften van slachtoffers en plegers. Ook toetsen ze of de inhoud van het onderzoek bijdraagt aan de oplossing van het geschetste probleem. En of er binnen het onderzoek voldoende slachtoffers, plegers en ervaringsdeskundigen betrokken worden en met hen wordt samengewerkt.

Ontwikkelde initiatieven door ervaringsdeskundigen

Doel

Unieke initiatieven en producten bieden aan maatschappelijke organisaties en/of cliënten die ervaringsdeskundigen zelf hebben ontwikkeld. Ervaringsdeskundigen ontwikkelen deze diensten en producten omdat ze nog niet bestonden en vooral omdat ze nodig zijn.

Voorbeelden

- [4 Happinezz](#)
- [Agressie en daarna ?](#)
- [Stichting Be Positive](#)
- [Kids4Dreams](#)
- [Team Kim](#)
- [Academie voor herstel en ervaringsdeskundigheid](#)
- [Stichting RISE](#)

Waarde ervaringsdeskundige

Ervaringsdeskundigen zijn regelmatig initiators van vernieuwing. Ze observeren tekorten in het bestaande aanbod, waarop zij zelf alternatieven ontwikkelen. Deze producten sluiten nauw aan op de leefwereld van slachtoffers en plegers.

Voorbeeld rol gemeente

Gemeenten kunnen het ontwikkelen van deze initiatieven stimuleren en bevorderen. En ze vervolgens inkopen en inzetten bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Uit de praktijk

Een ex-pleger van huiselijk geweld en kindermishandeling wilde een vervolgtraject ingaan waarin hij met lotgenoten in gesprek kon blijven. Deze vorm van (na)zorg bleek echter niet te bestaan. Daarom creëerde hij zelf een ontmoetingsplek/infopunt voor zowel plegers als slachtoffers van huiselijk en seksueel geweld: [Agressie en daarna?](#). Lotgenoten kunnen er met elkaar in gesprek gaan en ervaringen uitwisselen.

Ervaringsdeskundigheid professionals binnen een organisatie/gemeente ontwikkelen en benutten

Doel

Veel bestuurders, beleidsmakers en professionals hebben zelf ook ervaring (gehad) met huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij kennen zelf de geleefde werkelijkheid van alledaags geweld. Ze kunnen, mits goed begeleid en ingebed in de organisatie, bij de uitvoering van hun professie gebruikmaken van wat zij van hun ervaringen geleerd hebben.

Voorbeelden

- [ErvaringsWIJs Moviera](#)

Waarde ervaringsdeskundige

De eigen ervaringsdeskundigheid wordt gecombineerd met de professionele uitvoering. Dit leidt ertoe dat de inhoud van de hulpverlening of projecten vanuit meerdere perspectieven bekeken kunnen worden. Willen professionals op deze manier te werk gaan, dan dienen ook zij het (leer)proces van ervaring → ervaringskennis → ervaringsdeskundigheid doelbewust te doorlopen. Kortom, professionals met ervaring op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn niet automatisch ervaringsdeskundige professionals.

Voorbeeld rol gemeente

Gemeenten kunnen de aanwezige ervaringsdeskundigheid binnen hun eigen organisatie ondersteunen en benutten. Of organisaties, die actief zijn in de uitvoering, stimuleren om dit te doen.

Uit de praktijk

De vrouwenopvang is opgezet vanuit ervaringsdeskundigheid. Maar tegenwoordig wordt er weinig gebruik van gemaakt. Het project [ErvaringsWIjs](#) zet in op het potentieel aan ervaringskennis in de organisaties van 'De Combine' (Arosa, BlijfGroep, Perspektief en Moviera). Veel professionals in deze organisaties hebben zelf ervaring (gehad) met huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij hebben ervaringskennis en kunnen zich ontwikkelen tot ervaringsdeskundige. Als ze goed begeleid worden, kunnen ze overdragen wat ze zelf van hun proces geleerd hebben en hulp bieden aan anderen. Bij ErvaringsWIjs gebeurt dit met proeftuinen waarbij hulpverleners (met geweldservaring), vrijwilligers en ervaringsdeskundigen zijn betrokken. Samen onderzoeken ze hoe ze de ervaringskennis van hulpverleners kunnen benutten en deze kunnen inzetten binnen de hulpverlening. Hogeschool Windesheim [onderzocht](#) op welke manier hulpverleners eigen ervaringen gebruiken in het contact met cliënten. En welke afwegingen en belemmeringen hierbij een rol spelen.

2.3 Samenwerking in de visie gefaseerde ketensamenwerking

Op veel plekken is de visie gefaseerde ketensamenwerking de basis voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het werken vanuit de visie biedt ook veel kansen voor de samenwerking met ervaringsdeskundigen.

In de visie gefaseerde ketensamenwerking wordt een aanpak in drie stappen geadviseerd:

1. Eerst werken aan de directe veiligheid van cliënten met veiligheidsvoorwaarden en een veiligheidsplan. Door bijvoorbeeld vroegtijdige afstemming van veiligheidsmaatregelen lopen interventies naast elkaar en in aanvulling op elkaar, in plaats van na elkaar. De kans op herstel van de veiligheid neemt hierdoor toe. Het veiligheidsplan loopt door in de volgende twee fases.
2. Dan risicogestuurde zorg inzetten om herhaling van geweld en onveiligheid aan te pakken.
3. Vervolgens ondersteuning of behandeling bieden voor herstel.

”Sinds ik wijkagenten heb laten inzien dat kinderen ze niet als kindervriend zien, als ze bijvoorbeeld hun gewelddadige vader uit huis halen, hebben ze een andere aanpak. Door mijn advies beseffen ze dat hun komst beangstigend kan zijn voor kinderen. Terwijl zij dachten dat kinderen ze als redders beschouwen. Nu nemen ze altijd een familie-agent in burger mee die de kinderen uitlegt wat er gebeurt. Zo hebben de kinderen toch een positieve ervaring met de politie, waardoor ze zelf sneller hulp zullen vragen als dit nodig is.

Kim van Laar, Spiegelgroep lid GHNT, lees [hier](#) haar hele verhaal.

Hieronder beschrijven we op welke manier ervaringsdeskundigheid kan bijdragen aan deze fases. Belangrijk om voor ogen te houden, is dat de fases geen lineair proces zijn maar soms door elkaar heen lopen. Gemeenten kunnen hierop sturen in hun afspraken met aanbieders.

Samenwerken voor directe veiligheid

Ervaringsdeskundigen kunnen:

- Out of the box hulp bieden aan slachtoffers en hun omgeving die in structurele onveiligheid leven maar bijvoorbeeld geen zorg meer willen.
- Laagdrempelige hulp bieden aan gezinnen waar geweld speelt die anders buiten beeld blijven (bijvoorbeeld in project de PION).
- Ervoor zorgen dat alle leden van het systeem zich gehoord en gesteund voelen in hun onmacht. Zodat ze eerder geneigd zijn hulp te accepteren en hulptrajecten verkort kunnen worden.

Uit de praktijk: hulp aan plegers

Ervaringsdeskundigen worden ook steeds vaker ingezet voor de hulp aan plegers van huiselijk geweld. Op meerdere plekken in het land ondersteunen ervaringsdeskundigen bijvoorbeeld supportgroepen en workshops. Ook geven ze individuele ondersteuning. Er is nog geen onderzoek gedaan naar de resultaten. Maar de eerste ervaringen zijn hoopvol. Plegers geven, onder meer, aan zich gehoord en gesteund te voelen. Ze melden zich, met of zonder partner, aan bij vervolghulpverlening blijkt o.a. uit de tussenevaluatie van de PION. Voorbeelden van projecten met plegers waarbij ervaringsdeskundigen ingezet worden, zijn: Mannen tegen Agressie, de PION, De Cirkel is rond, “Werken met ervaringsdeskundigen bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in Rotterdam” (Veilig Thuis Rotterdam Rijnmond). Lees meer in de publicatie ‘Focus op ‘de pleger’ – deel van het geheel. Bouwstenen plegeraanbod in vrijwillig kader huiselijk geweld en kindermishandeling voor (centrum)gemeenten en GHNT-regio’.

Samenwerken voor risicogestuurde zorg

Ervaringsdeskundigen kunnen:

- Slachtoffers en plegers helpen om inzicht te krijgen in patronen en gedrag zodat ze uit de geweldsspiraal kunnen komen en nieuwe escalatie wordt voorkomen.
- Betrokken kinderen helpen te (durven) praten over wat zij hebben meegemaakt en uit te reiken als ze opnieuw hulp nodig hebben.
- Een rol spelen in het inzichtelijk maken van de verschillende bronnen van steun voor slachtoffers en directbetrokkenen.

Samenwerken voor herstelgerichte zorg (volwassenen en kinderen)

Ervaringsdeskundigen kunnen:

- Met slachtoffers werken aan het uitreiken naar anderen en het vragen van (informele) hulp.
- In supportgroepen, of bij individuele ondersteuning, ervaringen delen over hun herstel en wat daar allemaal bij komt kijken. Slachtoffers en direct betrokkenen voelen zich hierdoor gesteund in het herstelproces dat zij zelf doorlopen.
- Een bijdrage leveren aan de empowerment van slachtoffers. Betrokkenen die ondersteuning hebben gekregen van lotgenoten, zijn vaak gemotiveerd om later anderen te ondersteunen. Omdat ze dan een nieuwe rol aannemen, versterkt dat ook het eigen herstelproces. Ze kunnen bijvoorbeeld eerst als vrijwilliger en later als professional anderen ondersteunen. Hun ervaring is dan niet alleen een last, maar ook iets waar ze kracht uit kunnen putten.

Samenwerking met ervaringsdeskundigen voor preventie en nazorg

Een aandachtspunt is dat de visie gefaseerde ketensamenwerking zich vooral richt op veiligheid. Er is vaak te weinig aandacht voor voorlichting, preventie en nazorg. Terwijl het essentiële aandachtspunten zijn. Huiselijk geweld, kindermishandeling en de trauma's die daaruit voortvloeien, hebben gevolgen op veel levensgebieden. Het effect kan levenslang, en zelfs tot in verschillende generaties, doorwerken en invloed hebben.

Ook op dit vlak kunnen ervaringsdeskundigen veel betekenen. Denk aan informatie geven aan werkgevers over de effecten van trauma opgelopen door huiselijk geweld of kindermishandeling op de draagkracht in werk, de rol die dit trauma speelt bij eenzaamheid en het tegengaan van stigmatisering. Of ze kunnen voorlichting geven aan leerkrachten, ouders en kinderen bij projecten op scholen. Kinderen kunnen daarbij leren wat een veilige opgroeisituatie is en wat hun kinderrechten zijn. Leerkrachten kunnen de signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling leren herkennen. En welke vragen ze kunnen stellen om hun vermoedens te checken. Ouders worden vaker voorgelicht door consultatiebureaus en de GGD. Ook hierbij kunnen ervaringsdeskundigen een belangrijke rol spelen.

”Mijn wens is ten eerste dat het taboe op huiselijk geweld en kindermishandeling eraf gaat en ten tweede dat ervaringsdeskundigheid een stevige plek krijgt in de visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid. Als gemeenten ervaringsdeskundigen inzetten, is dat meestal bij herstel, maar waarom bijvoorbeeld niet ook al meteen in de acute fase zoals bijvoorbeeld bij het tijdelijk huisverbod? Laat ervaringsdeskundigen aansluiten in alle fases. De gevolgen van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn heel groot en laten meestal diepe sporen na die van invloed blijven in iemands leven

Caroline Mobach, regionaal projectleider GHNT, lees [hier](#) het hele interview.

3

Concreet aan de slag: van besluit tot inzet naar selectie van de ervaringsdeskundige

Heb je als gemeente de intentie om op een bepaald gebied (zie paragraaf 2.2.) in de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling met ervaringsdeskundigen samen te werken? Dan helpen deze vier stappen zetten om concreet aan de slag te gaan:

1. Stel vast welke rol de ervaringsdeskundige heeft en welke taken hierbij horen.
2. Stel een functie- en competentieprofiel op.
3. Start de werving van de ervaringsdeskundige.
4. Selectie van de ervaringsdeskundige.

Stap 1. Stel vast welke rol de ervaringsdeskundige heeft en welke taken hierbij horen.

Heb je zicht op wat je wilt bereiken, bekijk dan welke rollen en taken voor ervaringsdeskundigen daarbij horen. Bedenk ook of de gewenste inzet incidenteel of structureel moet zijn. Dat wil zeggen: betreft het een eenmalige inzet? Bijvoorbeeld een ervaringsdeskundige een ervaringsverhaal laten delen om urgentie en inzicht te creëren? Of wil je structureel aan de slag door bijvoorbeeld een project te financieren waarbij ervaringsdeskundigen in de hulpverlening worden ingezet? Denk ook na over de rolverdeling ten opzichte van andere betrokkenen, zoals professionals en/of vrijwilligers.

Stap 2. Stel een functie- en competentieprofiel op

Zijn rol en taken helder, dan is het belangrijk om vast te stellen welke competenties nodig zijn. Deze competenties hebben zowel betrekking op de ervaringsdeskundigheid als op de beoogde rol, taak of functie.

Enkele voorbeelden van competenties die je kunt opnemen in een functie- of competentieprofiel rondom ervaringsdeskundigheid:

- Beschikt over doorleefde ervaring op het gebied van huiselijk geweld en/of kindermishandeling en heeft hierop gereflecteerd.
- Heeft actueel inzicht in collectieve ervaringskennis op het eigen expertiseveld. En daarnaast kennis van bijvoorbeeld theorie en beleid en/of de inhoud van de meldcode.
- Is actief als ervaringsdeskundige. Of heeft aantoonbare ervaring met de inzet van ervaringskennis op het gebied van huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
- Is bij voorkeur aangesloten bij een organisatie van ervaringsdeskundigen.
- Heeft cursussen gevolgd, is bereid deze te volgen of heeft op andere wijze ervaringsdeskundigheid vergaard.
- Beschikt over een groot netwerk op basis van ervaringsdeskundigheid.

” Ervaringsdeskundigen blijven niet hangen in hun eigen verhaal. Dat schrikt beleidsmakers alleen maar af. We stijgen er bovenuit, gaan niet in de slachtofferrol zitten en worden niet over-assertief.”

Susanne Slikkerveer, Spiegelgroep lid GHNT, lees [hier](#) haar hele verhaal

Ervaringsdeskundigen hebben, naast kennis en ervaring van huiselijk geweld en kindermishandeling, vaak ook nog andere competenties nodig. Dat is afhankelijk van het gebied waarop en de reden waarom je met hen samenwerkt. Misschien zoek je iemand die goed kan schrijven of presenteren. Of een ervaringsdeskundige die goed is in onderzoek doen, coaching of goede beleidsanalyses kan maken. Of die makkelijk een vertrouwensband creëert en een samenwerkingsrelatie opbouwt, etc. Het is belangrijk om ook deze competenties in het profiel op te nemen.

Voor het maken van een beschrijving kun je gebruik maken van het [beroepsprofiel van de ervaringsdeskundige in de GGZ](#). Of bekijk de voorbeelden van functiebeschrijvingen op [kennisplein de ervaringsdeskundige](#).

Stap 3. Start de werving van de ervaringsdeskundige

Hoe vind je vervolgens ervaringsdeskundigen die goed passen bij de taak en de organisatie? Wat moet je daarvoor ondernemen? Hoe pak je dat aan?

- Kijk of er organisaties van ervaringsdeskundigen in de regio actief zijn en hoe ze gepositioneerd zijn? Zet de vraag via hen uit.
- Vraag bij organisaties, bijvoorbeeld de vrouwen/mannenopvang, jeugdzorg of andere aanbieders in de gemeente, of zij geschikte kandidaten kennen. Vaak zijn ervaringsdeskundigen ook actief in cliëntenraden.
- Zet, net zoals bij andere functies, een vacature of oproep uit passend bij de vorm van samenwerking die is gekozen.

- Neem contact op met lotgenotenorganisaties/zelfhulporganisaties op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. Zij kunnen vaak ook informatie geven over de inzet en beschikbaarheid van ervaringsdeskundigen.

Tip: hoe werven ervaringsdeskundigen zelf?

Als gemeente kun je ook kijken naar de manier waarop ervaringsdeskundigen, die al langere tijd actief zijn, zelf klanten bereiken en werven. Zij kunnen aanknopingspunten bieden voor hoe je zelf ervaringsdeskundigen werft. Bekend is dat ervaringsdeskundigen gemeenten en organisaties bereiken via mond-tot-mondreclame, naamsbekendheid, zelf actief benaderen en deskundigheid aanbieden, gevraagd worden (op basis van vertrouwen), het sociaal netwerk, optredens/deelname bijeenkomst/congres, media-optredens, sociale media, website en/of nieuwsbrief.

Stap 4. Selectie van de ervaringsdeskundige

Tijdens sollicitatie- of kennismakingsgesprekken kunnen beide partijen bepalen of iemand past bij de functie, rol of taak. Het is belangrijk om tijdens de gesprekken de juiste vragen te stellen. Richt je in de gesprekken, naast op het bepalen van de geschiktheid voor de functie, ook op de ervaringsdeskundigheid en de voorwaarden die nodig zijn voor een goede samenwerking. Bedenk ook welke vorm van begeleiding nodig is. Is er bijvoorbeeld behoefte aan supervisie?

In onderstaand overzicht zijn enkele voorbeeldvragen opgenomen. Deze vragen volgen de lijn: ervaring → ervaringskennis → ervaringsdeskundigheid.

1. Vragen over ervaring: Hierbij gaat het om de persoonlijke doorleefde kennis en ervaring van de ervaringsdeskundige. En de zelfkennis die hij/zij heeft opgebouwd door middel van reflectie en analyse.

- Wat is jouw persoonlijke ervaring met huiselijk geweld en/of kindermishandeling?
- Hoe heb je jouw ervaring met huiselijk geweld en/of kindermishandeling onderkend en doorgewerkt?
- Hoe heb je je gedachten, handelen en gevoelens gerelateerd aan je persoonlijke ervaring en deze leren (h)erkennen?
- Wat is de impact van huiselijk geweld en/of kindermishandeling op je leven?
- Hoe kijk je nu terug op jouw eigen ervaring?

2. Vragen over ervaringskennis: Hierbij gaat het om de collectieve doorleefde kennis en ervaring van de ervaringsdeskundige. En de gedeelde kennis en ervaring die hij/zij heeft opgebouwd door persoonlijke ervaringen met huiselijk geweld en kindermishandeling te delen, erop te reflecteren met lotgenoten en het raadplegen van andere bronnen.

- In welke context heb je met lotgenoten ervaringen van huiselijk geweld en kindermishandeling gedeeld, besproken en hierop gereflecteerd?
- Hoe heb je andere kennis opgedaan over dit onderwerp?

3. Vragen over ervaringsdeskundigheid: Hierbij gaat het om de manier waarop de ervaringsdeskundige zijn/haar ervaringsdeskundigheid inzet. En de persoonlijke en collectieve doorleefde kennis en ervaring professioneel overdraagt aan anderen.

- Wat voor cursussen/opleidingen heb je gevolgd?
- Is ervaringsdeskundigheid gekoppeld aan jouw professie?
- In welke context(en) heb je als ervaringsdeskundige gewerkt?

- Hoe zorg je ervoor dat je boodschap overkomt?
- Wat is je behoefte/ambitie/drijfveer?

Verder is het in de eerste gesprekken van belang om te vragen naar de behoeften van de sollicitant. Wat heeft de ervaringsdeskundige nodig om goed te kunnen functioneren? Vragen die je kunt stellen zijn bijvoorbeeld:

- Wat zijn jouw verwachtingen van je werk als ervaringsdeskundige?
- Wat voor ondersteuning en begeleiding heb je nodig om je werk te kunnen doen?
- Heb je behoefte aan supervisie, intervisie en uitwisseling met andere collega's?
- Hoe zou je de samenwerking willen vormgeven?

Tip: betrek een ervaringsdeskundige bij de gesprekken

Om een goede keus te maken, zou je een ervaringsdeskundige kunnen vragen om deel te nemen aan het sollicitatiegesprek en mee te helpen met de selectie. Ervaringsdeskundigen kunnen de antwoorden van de sollicitanten meestal beter wegen. Ook kunnen ze van grote betekenis zijn bij een zorgvuldige afronding van het gesprek. Wordt bijvoorbeeld besloten om een kandidaat niet aan te nemen, dan kan de ervaringsdeskundige op basis van het eigen netwerk wijzen op andere sollicitatiemogelijkheden, ondersteuning bieden of aangeven op welke plekken ervaringsdeskundigheid verder ontwikkeld kan worden.

4

Randvoorwaarden, positioneren en borgen

Samenwerken met ervaringsdeskundigen betekent ook binnen de gemeente en/of de uitvoerende organisatie de juiste randvoorwaarden creëren zodat ze hun werk goed kunnen doen. Een hulpmiddel hierbij kunnen de stappen uit het verandermodel van Kotter zijn.⁹ Van belang is een klimaat van verandering, het betrekken van de hele organisatie bij het proces, successen zichtbaar maken en aandacht voor de borging. Vragen die belangrijk zijn:

- Waarom willen we werken met ervaringsdeskundigen?
- Wat is de noodzaak hiervan?
- Hoe organiseren we dat met elkaar?
- Wie is de contactpersoon van de ervaringsdeskundige(n)?
- Hoe wordt de ervaringsdeskundige(n) betaald?
- Wat is het effect van de inzet van en de samenwerking met ervaringsdeskundigen op de langere termijn?
- Hoe borgen we ervaringsdeskundigheid op een goede manier?

4.1 Randvoorwaarden voor succes

De ervaring leert dat het scheppen van goede randvoorwaarden cruciaal is als je ervaringsdeskundigen wilt inzetten. Dan gaat het bijvoorbeeld om draagvlak creëren binnen de organisatie, heldere afspraken maken en een zorgvuldige begeleiding van de ervaringsdeskundigen. Verder is het van belang dat ervaringsdeskundigen zich gehoord en gewaardeerd voelen en hun inzet er (ook voor henzelf) toe doet. We zetten een aantal aanbevelingen en tips op een rij.

⁹ Van Erp, 2019, p. 21.

Verandermodel van Kotter¹⁰

Op organisatieniveau:

- Zorg voor een breed draagvlak, het liefst op alle niveaus: bestuur, management, professionals. Het management dient in elk geval de visie over inzet van ervaringsdeskundigen te ondersteunen en uit te dragen.
- Bereid medewerkers voor door middel van voorlichting. Informeer en enthousiasmeer de betrokkenen over wat een ervaringsdeskundige voor hen kan betekenen en wat hij/zij wel en niet doet.

¹⁰ Bron: Kotter, J. P. Leading Change. Boston: Harvard Business School Press, 1996.

- Besteed aandacht aan mogelijke weerstand. Door het gesprek te voeren over mogelijke bezwaren en vooroordelen, ontstaat er vaak ruimte.
- Houd het behapbaar: begin klein en bouw later eventueel uit.
- Houd een organisatiescan ervaringsdeskundigheid. Een voorbeeld staat als bijlage 1 in de publicatie 'Positionering ervaringsdeskundigheid: hoe kom je tot een voorkeursscenario? Een handleiding.'¹¹
- Denk na over een passende positionering van ervaringsdeskundige(n).

Op het niveau van uitvoering en samenwerking:

Bespreek vanaf de start duidelijk welke rol ervaringsdeskundigheid in een traject krijgt. En wat er van ervaringsdeskundigen, van de gemeente en/of uitvoerende ketenorganisaties wordt verwacht.

- Bespreek de rol en taken met de ervaringsdeskundigen en benoem de mogelijkheden en grenzen van alle kanten. Leg dit ook vast. Bedenk bijvoorbeeld of het essentieel is dat de ervaringsdeskundige wel of buiten kantooruren bereikbaar moet zijn, hoeveel vrije ruimte er zit in de functie, etc.
- Informeer de ervaringsdeskundigen voldoende, tijdig en geef duidelijke informatie. Blijf met elkaar in gesprek. Koppel terug wat er met de inbreng is gedaan. Ook als iets niet haalbaar wordt geacht.
- Neem de rol van de ervaringsdeskundige serieus. Behandel hem/haar als een professional.
- Kijk op basis van de taken en verantwoordelijkheden van de ervaringsdeskundige naar een passende financiële waardering. Denk aan de mogelijkheid om een passend contract of dienstverband aan te bieden, als iemand structureel in de organisatie wordt ingezet.
- Zorg voor scholing, training en begeleiding van ervaringsdeskundigen. Denk bij begeleiding aan een mentor en intervisie met collega's en/of andere ervaringsdeskundigen.
- Draag zorg voor wederzijds respect, verbinding en zorgvuldige communicatie.

” Een ervaringsdeskundige heeft veel in huis. Die weet wat er leeft, heeft een goede achterban en kan de vertaling maken van het eigen verhaal, en de verhalen van anderen, naar bepaalde speerpunten. Om met die speerpunten vervolgens bij te dragen aan de ontwikkeling van beleid. Dit soort inzet is echter geen vrijwilligerswerk. Er moet een vergoeding tegenover staan.

Afke Jong, regionaal projectleider GHNT, lees [hier](#) het hele interview.

Uit de praktijk: uitdagingen

Ervaringsdeskundigen en professionals zitten niet altijd op dezelfde golflengte. De ene keer ontstaat er een spanningsveld vanwege het erkennen van de ervaringsdeskundige als 'andere' professional. De andere keer speelt beeldvorming door verschillende opvattingen, interpretaties en stigma's, een rol. Daardoor kunnen stereotyperingen, onduidelijkheden en verwarring optreden over de positie van ervaringsdeskundigen én die van professionals. Vaak gaat het ook om (nog) niet elkaars taal kunnen spreken en verstaan. Soms schuurt het op wederzijdse beeldvorming over de eigen rol en die van de ander. Samenwerking vraagt om een cultuuromslag, een kanteling in de basishouding (van sterk naar meer kwetsbaar). Dat kost tijd en vraagt inspanningen van iedereen. Ook van de professional die de kracht en waarde van ervaringsdeskundigheid moet ervaren en ontdekken.

11 E:M+MA, 2021

Monitor, evalueer en maak effecten zichtbaar

- Kijk kritisch naar de verwachtingen die de gemeente en/of de uitvoerende organisatie en de ervaringsdeskundigen van elkaar hebben. Stel gezamenlijke doelen en stel deze bij als dat nodig is.
- Maak de effecten die je wenst te behalen expliciet. Bouw samen een 'veranderverhaal' op door de vraag te stellen: als ik ervaringsdeskundigen inzet bij bijvoorbeeld de hulpverlening dan verwacht ik ... Bepaal samen met de ervaringsdeskundige hoe je dit kunt meten. Hoe weet je dat het doel is behaald? Waar zie je dat aan?
- Neem ruimte voor reflectie en evaluatie van de verschillende processen door een vast contactpersoon aan te stellen die dit proces begeleidt en in de gaten houdt. De contactpersoon is bij voorkeur gespecialiseerd in huiselijk geweld en kindermishandeling. Bijvoorbeeld een beleidsmedewerker huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Of, op regionaal niveau, een projectleider Geweld hoort nergens thuis.
- Probeer je veranderverhaal kloppend te maken door de resultaten te meten. Maak vooraf afspraken over monitoring en evaluatie en reserveer voldoende tijd voor feedback en reflectie. Zoek passende instrumenten om te meten. Kijk voor lichte vormen van meten naar de folder [Monitoring in het sociaal domein](#).
- Maak succeservaringen zichtbaar om iedereen (blijvend) te enthousiasmeren en mee te nemen in de beweging. Blijf successen benoemen en betrek betrokkenen in het communiceren over de successen.

4.2 Positionering van ervaringsdeskundigheid

Wil je de inzet van ervaringsdeskundigheid structureel borgen in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, dan is het belangrijk om te zorgen voor een goede positionering. Hierbij gaat het zowel om het positioneren van de inzet van ervaringsdeskundigheid als om de positionering van de ervaringsdeskundige zelf. Dit is niet overal op dezelfde manier georganiseerd.

De ervaringsdeskundige kan vanuit verschillende posities ingezet worden. Als gemeente kun je zelf de positionering van ervaringsdeskundigen bepalen. Zo kun je stellen dat de ervaringsdeskundige altijd een onafhankelijke positie moet kunnen innemen binnen of buiten de organisatie en /of afdeling. Ook kun je als gemeente een samenwerkingsverband voor de inzet van ervaringsdeskundigen initiëren buiten de eigen organisatie. De positionering is ook afhankelijk van de rol en/of taak die de ervaringsdeskundige heeft.

Houd ook oog voor zaken als: ervaringsdeskundigen hebben een aanvullende rol op die van professionals, ervaringsdeskundigen zijn geen goedkope vervanging van professionals, ervaringsdeskundigen hebben niet dezelfde opdracht als professionals maar een eigen taak. Ervaringsdeskundigen moeten tijd en ruimte krijgen om hun rol in te vullen.

Uit de praktijk: positionering De Cirkel is Rond

In onderzoek naar de structurele borging en positionering van het project De Cirkel is Rond¹², dat zich met name richt op hulp- en dienstverlening, komen drie mogelijke posities naar voren van waaruit een ervaringsdeskundige kan worden ingezet:

- **Zelfstandige positie:** los van een bestaande organisatie, bijvoorbeeld een centrum van ervaringsdeskundigen of zzp-ers. In deze setting kunnen organisaties een beroep doen op ervaringsdeskundigen. Bij deze vorm is het belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen de verschillende organisaties en de ervaringsdeskundigen. Er moet gewerkt worden vanuit een centraal vertrekpunt: de driehoek professional – ervaringsdeskundige – cliëntsysteem.
- **Binnen een organisatie:** als medewerker. Het is belangrijk dat ervaringsdeskundigen breed ingezet kunnen worden in het hele proces. Omdat een organisatie vaak maar een klein stukje van de keten bedient, is dat niet altijd praktisch vorm te geven. Daarnaast is het belangrijk dat een ervaringsdeskundige zijn/haar onafhankelijkheid kan behouden.
- **Samenwerkingsverband:** van diverse organisaties. Samenwerking tussen organisaties in de keten, zorgt voor een goede borging van de belangrijkste criteria voor de positionering van ervaringsdeskundigen. In deze setting wordt het cliëntsysteem volledig ondersteund door ervaringsdeskundigen. De gehele keten, van preventie tot nazorg, is geborgd. Bovendien kunnen alle partners gebruik maken van ervaringsdeskundigheid. Vanuit dit onderzoek worden ervaringsdeskundigen bij voorkeur ingezet vanuit een samenwerkingsverband of een zelfstandige positie. Overweging daarbij is dat ervaringsdeskundigen de onafhankelijke rol kunnen spelen die nodig is om van meerwaarde te kunnen zijn. En niet geassocieerd worden met de gemeente, of met een van de organisaties in de gemeente.

12 Van den Wijngaart, 2021

Tip: voorkeursscenario's organisatorische positionering

Onderzoeksbureau E:M+MA. schreef, in vervolg op het onderzoek naar positionering van 'De Cirkel is Rond', een handleiding¹³ om tot een voorkeursscenario voor organisatorische positionering te komen. De onderzoekers beschrijven een aantal stappen en een methodiek om ze te doorlopen. De handleiding biedt handvatten en inspiratie voor een mogelijke aanpak.

4.3 Borgen

Ben je de pilotfase voorbij en wil je ervaringsdeskundigheid structureel inzetten op meerdere terreinen binnen de gemeente, denk dan aan het volgende:

- Het is van belang dat er draagvlak is op alle niveaus binnen de gemeente voor de samenwerking met ervaringsdeskundigen: College, Raad en de gemeentelijke organisatie moeten erachter staan. Het uitgangspunt moet zijn dat ervaringsdeskundigheid een professie en een bron van gelijkwaardige kennis is.
- Neem de inzet van ervaringsdeskundigen bij voorkeur op in de (meerjaren)beleidsplannen van de gemeente. En neem de inzet van ervaringsdeskundigen op in het personeelsbeleid.
- Zorg dat er financiële ruimte is voor de samenwerking met en de inzet van ervaringsdeskundigen.
- Spreek met aanbieders in de gemeente over de wijze waarop zij met ervaringsdeskundigen samenwerken en ze inzetten. En neem dit mee in de (meerjaren)afspraken.

13 E:M+MA. (2021)

- Borg continuïteit, leren en verbeteren. Bijvoorbeeld door:
 - Nieuwe medewerkers voor te lichten over hoe ervaringsdeskundigheid gepositioneerd is in de organisatie.
 - Het potentieel van medewerkers die zelf ervaringskennis hebben te benutten. In (bijna) elke organisatie werken mensen die huiselijk geweld en/of kindermishandeling hebben meegemaakt. Besteed hier aandacht aan, bijvoorbeeld in jaargesprekken. Mogelijk zijn er ook mensen binnen de gemeenten of bij organisaties die hun ervaring al inzetten of dat zouden willen doen.
 - Cyclisch te leren en verbeteren: analyseer samen welke ervaringen in de samenwerking met ervaringsdeskundigen leerzaam zijn. En welke belemmerende factoren aangepakt moeten worden.
- Geef als gemeente het goede voorbeeld.

Tip: ga in gesprek

Ga eens in gesprek met gemeenten en professionals die al werken met ervaringsdeskundigen. Zij denken graag met je mee over de waarde van de inzet in jouw regio, en de implementatie hiervan.

Bronnen en achtergrondinformatie

- Alink, L., Prevoo, M., Berkel, S. van, Linting, M., Klein Velderman, M. en Pannebakker, F. (2018) NPM 2017. Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen. Leiden: University, Institute of Education an Child Studies/TNO Child Health.
- Bernard van Leer Foundation, Catherine Keyl Producties en Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid (2011). Voorlichtingsfilm: Geheim Geweld en nu...?, Den Haag
- Boet, A. (2008). Een bevlogen strijd tegen seksuele kindermishandeling: De verhalen achter de VSK. In J. Mens-Verhulst, & B. Waaldijk (Red.), Vrouwenhulpverlening 1975-2000: Beweging in en rond de gezondheidszorg (pp. 51-65). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Bommel, D. van, Dam, M. van, Dijkhuizen, D, Hoekstra, N, Lakho, H, Mobach, C, Troost, S. (2019). Naar de menselijke maat. De waarde van ervaringsdeskundigheid in organisaties.
- Boom, A. ten en Wittebrood, K. (2019). De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland (Cahier 2019-01). Den Haag: WODC.
- Boevink, W. (2017). HEE! Over Herstel, Empowerment en Ervaringsdeskundigheid in de psychiatrie (Proefschrift). Utrecht: Trimbos Instituut.
- Cadat Lampe, M., Lucassen, A., Nourozi, S., & Sok, K. (2018). Ervaringskennis in beleid: Zo benut u optimaal ervaringskennis en -deskundigheid [Handreiking]. Utrecht: Movisie.
- Eijkeren, L. van, Downes, R., en Veenstra, R. (2018) Slachtofferschap en huiselijk geweld: prevalentieonderzoek naar de aard, omvang, relaties en gevolgen van schachtoffer- en plegerschap. Den Haag: WODC.
- E:M+MA. (2021) Positionering ervaringsdeskundigheid: hoe kom je tot een voorkeursscenario? Een handleiding. Den Haag: E:M+MA.
- Flinke Jongen ft. Mexxi. (2017, 21 juni). Beschadigd (Videobestand)

- Haaster, H., & Koster-Deese, Y. (red.) (2005).
Ervaren en weten. Essays over de relatie tussen ervaringskennis en onderzoek.
Utrecht: Jan van Arkel.
- Herman, J. (2010).
Trauma en herstel: De gevolgen van geweld – van mishandeling thuis tot politiek geweld (13e druk).
Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Keuzenkamp, S. (2017).
Wat werkt en wie werkt? De rol van ervaringsdeskundigen bij de aanpak van armoede en schulden. (oratie)
Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Lakho, H (2000).
Verborgen Tralies.
Amsterdam: Ambo Anthos Uitgevers.
- Lakho, H (2005).
Geheim Geweld
Amsterdam: Ambo Anthos Uitgevers.
- Lakho, H (2016).
Help Jezelf: Het geheim van innerlijke moed en veerkracht.
Amsterdam: Ambo Anthos Uitgevers.
- Mens-Verhulst, J., & Waaldijk, B. (2008). Vrouwenhulpverlening 1975-2000:
Beweging in en rond de gezondheidszorg.
Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (2018).
Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling (Beleidsnota).
- Regio West Brabant (2019).
Kennisdossier: Inzet ervaringsdeskundigen, Geweld hoort nergens thuis.
- Rijkers, A. & Jongeneel, M. (2020).
Ervaring met ervaring'. De inzet van ervaringsdeskundigen binnen huiselijk-geweldsituaties geëvalueerd. 2018-2019.
GGD West-Brabant.
- Römken, R., Van den Brink, A. & De Jong, T. (2018).
Welk geweld telt? Opvattingen en denkbeelden van Nederlanders over partnergeweld.
Amsterdam: Atria / Blijf Groep
- Steketee, M., Tierolf, B., Lünemann, K., Lünemann, M. (2020).
Kwestie van lange adem. Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?
Utrecht: Verwey Jonker Instituut.
- Van Arum, S., Mobach, C., Stolzenbach, R. (2021)
Focus op 'de pleger' deel van het geheel. Bouwstenen plegeraanbod in vrijwillig kader huiselijk geweld en kindermishandeling voor (centrum) gemeenten en GHNT-regio's
Den Haag: VNG

- Van Bergen, A-M., Poll, A., Van der Werf, M., & Willemsen, E. (2015). Ervaringsdeskundigheid in de wijk. Hoe organiseer je het? (Handreiking). Utrecht: Movisie.
- Van den Wijngaart, M., Bouman, N., Noordwest, S. (2021) Maatschappelijk rendement De Cirkel is Rond. Indicatie in kwalitatieve zin. Den Haag: E:M+MA.
- Van den Wijngaart, M., Bouman, N., Noordwest, S., Moors, H. (2021) Organisatorische positionering De Cirkel is Rond. Een voorkeursscenario. Den Haag: E:M+MA.
- Van Deth, A., Beltman, H., & Poll, A. (2012). Aan het woord: Portretten van ervaringsdeskundigen. Utrecht: Movisie.
- Van der Maten, Jeannette (red.) (2020). Projectgroep Regiovisie aanpak huiselijk geweld 2020 t/m 2023, Regiovisie. Samen tegen huiselijk geweld
- Van der Meulen, M., Liefhebber, S., Keuzenkamp, S., Van der Zwet, R. (2021). De rol en meerwaarde van ervaringsdeskundigen in sociale wijkteams. Een onderzoek in Utrechtse buurtteams. Utrecht : Movisie.
- Van Erp, N., Knispel, A., & Van Bakel, M. (2019). Empowerment en inzet ervaringsdeskundigheid in sociale wijkteams (Handreiking). Utrecht: Trimbos-instituut.
- Van Hoorn, E., Keuzenkamp, S., Van der Meulen, M. (2020). Ervaringswerk in het sociaal domein. Utrecht: Movisie
- Vereniging tegen Seksuele Kindermishandeling. (2012). De kracht van spreken: Dertig levensverhalen over seksuele kindermishandeling. Leeuwarden: Elikser.
- Vogtländer & Van Arum (2016). Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg. GGD GHOR Nederland. Stichting Civil Care.
- Weerman, A. (2016). Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners. Stigma, verslaving & existentiële transformatie (proefschrift). Delft: Eburon.

Interviews

Spiegelgroepleden GHNT:

Susanne Slikkerveer

“Wij stijgen boven ons eigen verhaal uit” ▶

Kim van Laar

“Professionals zoals politie kunnen veel meer betekenen voor kinderen dan ze denken” ▶

Janine Klungel

“Voor mij staan gelijkwaardigheid en verbinding voorop” ▶

Flinke Jongen Danny Dijkhuizen

“Het gaat erom dat de ander zich gehoord en gezien voelt” ▶

René Haring

“Als pleger heb je macht” ▶

Annemoon van Noorden

“Het taboe op huiselijk geweld is enorm” ▶

Hameeda Lakho

“Ik fungeer als stem voor velen en kan het verschil maken” ▶

Regionaal projecteiders GHNT:

Caroline Mobach

“Cliënt en kwaliteit aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling gebaat bij inzet ervaringsdeskundigen” ▶

Afke Jong

“Een ervaringsdeskundige krijgt boven tafel waar het echt over gaat” ▶

Annette Kellenaers en Marie-Louise Goossens

“Succes als partijen openstaan voor nieuw soort hulpverlening” ▶

“Wij stijgen boven ons eigen verhaal uit”

“Mijn onbezorgde jeugd werd brutaal verstoord, toen mijn vader op mijn achtste ernstig ziek werd. Ik was nog een kind maar moest in het huishouden volwaardig meehelpen. Daardoor kon ik geen kind meer zijn, verschillende rollen liepen door elkaar heen. Die gebeurtenissen hadden later onder meer invloed op mijn partnerkeuzes. Ik maakte op dat vlak geen slimme keuzes. Ik viel voor mannen die me in hun web verstrikten. Ik leidde het leven zoals zij wilden dat ik het leidde. Terwijl op mijn schouders ook nog eens baan, kinderen en huishouden rustten. Mijn partner was wantrouwend en jaloers en dat werd steeds erger. Uiteindelijk tot agressie en doodsb bedreigingen aan toe. Op het moment dat ik aangifte bij de politie deed, was dat eigenlijk een vraag om hulp. Ik wilde dat hij geholpen zou worden. Die hulp kwam nooit. Ik liep tegen zoveel muren op en werd van het kastje naar de muur gestuurd.

Ik voel de drang om problemen met huiselijk geweld en kindermishandeling op een constructieve manier aan te pakken. Ik ben naar een politica van de Tweede Kamer gestapt en naar een wethouder in mijn gemeente. De wethouder zei “We praten heel veel over jullie. Maar niet met jullie. Dus ik zou graag willen dat je deelneemt aan de Regionale Taskforce Huiselijk Geweld en Kindermishandeling.” Dat heb ik eerst op vrijwillige basis gedaan, maar inmiddels is het betaald. Wat ook correct is, want ik ben een professionele ervaringsdeskundige. Ik heb onder meer kennis verworven via trainingen, cursussen, webinars en vrijwilligerswerk voor organisaties tegen huiselijk geweld en kindermishandeling.

Met mijn ervaring en de verhalen van lotgenoten kan ik op inhoud adviseren, beleid mede bepalen en aangeven hoe hulp beter kan en waar hulpvragers tegenaan lopen. In de loop der jaren heb ik een professionele helicopterview gekregen. Mijn

adviezen zijn geregeld eyeopeners. Bijvoorbeeld voor wethouders die het verband nooit hadden gelegd tussen armoede en huiselijk geweld. Ik doordring gemeenten ervan dat het gezin centraal moet staan. Vaak hoor ik dat de ene afdeling of instantie dit kan en de andere dat, maar elke afdeling of instantie stopt bij de eigen grens. Door mijn rol binnen deze overleggen, komen mijn gesprekspartners tot de conclusie dat ze inderdaad binnen hun eigen kaders denken en ze het gezin niet altijd centraal stellen. Vervolgens bespreken we wat een gezin nodig heeft, wat het wil en kan. En kijken we breder naar welke onderlinge samenwerkingsverbanden in gemeenten of regio's mogelijk zijn, zelfs tussen afdelingen van dezelfde gemeente. Zo kunnen ze de best mogelijke beslissingen nemen.

Niet iedereen is geschikt om ervaringsdeskundige te zijn. Ik ben gescreend en dat is goed. Ervaringsdeskundigen blijven niet hangen in hun eigen verhaal, dat schrikt beleidsmakers alleen maar af. We stijgen er bovenuit, gaan niet in de slachtofferrol zitten en worden niet over-assertief. Ik luister naar anderen en stel mijn mening soms bij. Ik kom met oplossingen en ideeën over hoe zaken anders kunnen. Ik geef ook aan wat het oplevert voor gemeenten. Zo kan ik eraan bijdragen om het probleem van huiselijk geweld en kindermishandeling zoveel mogelijk in te dammen.”

Susanne Slikkerveer is eigenaar van [4Happinez](#), en vertolkt het verhaal van lotgenoten in beleidsbijeenkomsten in de regio. Ze adviseert onder meer wethouders, burgemeesters, directies van hulpverleningsinstanties en scholen. Daarnaast staat ze cliënten bij, bijvoorbeeld bij gesprekken met hulpverleners.

“Professionals zoals de politie kunnen veel meer betekenen voor kinderen dan dat ze denken”

“Op mijn 17e ging ik op mezelf wonen. Daarmee was mijn verleden van huiselijk geweld, verwaarlozing en seksueel misbruik niet opeens verwerkt. Gespecialiseerde hulp had ik hard nodig, maar ik stond er niet voor open. Ik had mij al die tijd prima gered en had nergens last van. Totdat ik voor het eerst veilig was. Toen pas kon ik niet meer functioneren. Wist ik veel dat ik hulp nodig had? De enige met wie ik nog contact had, was een maatschappelijk werkster. Zij stond voor een dilemma: mij doorsturen naar gespecialiseerde hulp? Maar ze wist dat ik die hulp niet zou aannemen en dan was ze me kwijt was. Of contact met me houden? Steunen of ingrijpen? Of allebei? Dit geeft enig idee welke ingewikkelde keuzes hulpverleners soms moeten maken.

Een trauma blijft altijd bij je. Het gaat erom dat je weet hoe je ermee omgaat en wat je valkuilen zijn. Die kennis kreeg ik met de jaren. Maar je moet er wel een kans voor krijgen. Ik ging pedagogiek studeren en werd gevraagd mijn verhaal aan studenten te vertellen. Het was het begin van wat nu mijn werk is. En wat ik als mijn missie voel. Het gaat niet alleen om mijn verhaal en dat van lotgenoten. Het gaat er juist ook om degene te begrijpen die ik adviseer. Als ervaringsdeskundige probeer ik me altijd in die ander te verplaatsen. Erachter te komen wat die ander raakt en wat werkt, zonder dat ik met heftige details kom, want dat werkt averechts. Sinds ik de politie heb laten inzien dat kinderen ze bijvoorbeeld niet als kindervriend zien op het moment dat ze hun gewelddadige vader uit huis halen, hebben ze een andere aanpak. Door mijn advies beseffen ze dat hun komst bedreigend kan zijn voor kinderen. Terwijl zij dachten dat kinderen ze als redders

zouden zien. Nu nemen ze altijd een familie-agent in burger mee die uitlegt aan de kinderen wat er gebeurt. Zo hebben de kinderen toch een positieve ervaring met de politie, waardoor ze zelf sneller hulp zullen vragen als dit nodig is.

De kloof die er is tussen theorie en praktijk, kan ik als pedagoog en ervaringsdeskundige dichten. Gemeentebeleid kan heel theoretisch zijn. Ook zie ik gemeentepannen die met de beste bedoelingen zijn gemaakt, zoals ervaringsdeskundigen die incidentele lessen op scholen geven. Terwijl er een langetermijnstrategie zou moeten zijn met een serieus budget om ervaringsdeskundigen structureel in te zetten. Ik heb preventiemedewerkers geadviseerd en meegekeken naar hun beleidsplannen. Door mijn inbreng realiseerden ze zich dat ze niet genoeg hadden nagedacht over hoe ze inwoners kunnen bereiken. Terwijl dat de mensen zijn voor wie het beleid nou juist bedoeld is.

Om mijn werk goed te blijven doen, heb ik om me heen een netwerk opgebouwd dat me begeleidt en steunt in mijn werk. Dat heb ik nodig om te sparren en feedback te krijgen op mijn lessen, om samen te reflecteren en steeds kritische vragen te stellen bij wat ik doe.”

Kim van Laar is pedagoog en heeft de Stichting Stop Kindermishandeling opgericht en [Team-Kim](#) opgezet. Zij geeft advies, voorlichting en gastlessen aan onder meer kinderen, jongeren, beleidsmakers en (aankomende) zorgprofessionals.

“Voor mij staan gelijkwaardigheid en verbinding voorop”

“Voordat ik naar buiten trad als ervaringsdeskundige, hield ik me als cultureel antropoloog al jaren bezig met de onderwerpen geweld en trauma. Vandaaruit groeide de wens om beeldend traumatherapeut te worden. Toen ik daarbij ook doelbewust mijn ervaringsdeskundigheid van seksuele kindermishandeling begon in te zetten, ervoer ik de maatschappelijke hiërarchie tussen wetenschappelijke, professionele en ervaringsdeskundige kennisbronnen. De wetenschappelijke kennis wordt als hoogste gezien. Afhankelijk van mijn rol benaderen mensen mij anders. Voor mij zijn de drie kennisbronnen volkomen gelijkwaardig aan elkaar. Ik verbind ze. Dat is mijn kracht.

Een hiërarchie tussen kennisbronnen impliceert ongelijkheid. Ongelijkheid alsook een overweldigend gevoel van machteloosheid en pijnlijk isolement, is nou juist wat het leven tekent van mensen die geweld thuis meemaken. Dit is ook de reden waarom ik pas relatief laat mijn ervaringsdeskundigheid ben gaan inzetten. Op basis van mijn geweldservaringen sprak een innerlijke stem mij steeds toe dat ik niets kan, niets waard ben en niemand in mij gelooft. Er is mij een ‘spreekverbod’ opgelegd. Tijdens een intensief herstelproces heb ik hard gewerkt om de macht van deze innerlijke stem te ontcrachten. Dat proces was ook nodig om zélf de waarde van mijn belichaamde kennis van geweld te onderkennen, te herkennen en te erkennen. Een getraumatiseerd lichaam is daadwerkelijk inhoudsdeskundig. Deze kennis kunnen mensen die dit type geweld niet doorleefd en overleefd hebben, moeilijk evenaren. Er was moed en doorzettingsvermogen voor nodig om met mijn ervaringsdeskundigheid naar buiten te komen. Er rust nog steeds een taboe op huiselijk geweld en kin-

dermishandeling. Lotgenoten vinden zowel in hun persoonlijke als maatschappelijke omgeving zelden een luisterend oor en erkenning voor hun ervaringen. Ik ben de pioniers die in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw de durf hadden om het alledaagse geweld publiekelijk aan te kaarten en bespreekbaar te maken dankbaar. Zij zijn mijn rolmodellen. Daarom zet ik mijn ervaringsdeskundigheid allereerst in ten dienste van lotgenoten. Ik begeleid ze graag op hun eigen weg naar herstel.

Ik maak mij sterk voor inspirerende samenwerkingsverbanden waar ervaringsdeskundigen gelijkwaardig deel van uitmaken. Vanuit ervaringsdeskundigheid ga ik na of bijvoorbeeld onderzoek en beleid voldoende aansluiten bij de behoeften van lotgenoten en bij de geleefde werkelijkheid van geweld. Van daaruit ga ik in gesprek met samenwerkingspartners om thema's en gevoeligheden in kaart te brengen. Dit om samen te kunnen beoordelen: doen we de juiste dingen en doen we de juiste dingen goed? Kortom, verbinding staat voorop. Geen wij ↔ zij, maar samenwerken vanuit een wij-gevoel. We zetten ons in voor een gezamenlijk doel. De aanpak van geweld kan niet zonder de kennisbron van ervaringsdeskundigheid.”

Janine Klungel investeert in kennisoverdracht vanuit de belichaamde ervaring van seksuele kindermishandeling om tot (h)erkenning en een rechtvaardigere samenleving te komen. Ze is cultureel antropoloog, beeldend therapeut, ervaringsdeskundig op het gebied van seksuele kindermishandeling en voorzitter van Stichting RISE, een landelijke beweging voor en door mensen die als kind seksueel mishandeld zijn.

“Het gaat erom dat de ander zich gehoord en gezien voelt”

“De buitenwereld zag armoede, maar als kind beleefde ik dat totaal niet zo. Ik was thuis zielsgelukkig met mijn moeder en twee broertjes. We hadden het financieel niet breed, maar er was genoeg te eten en heel veel liefde. In mijn rol als ervaringsdeskundige benadruk ik bij zorgprofessionals dan ook altijd dat ze rekening moeten houden met de beleving van het kind. En niet alleen de stempel moeten zien die een gezin opgedrukt krijgt.

Ondanks teleurstellingen bleef mijn moeder geloven in de ware liefde. Ook bij haar laatste partner die eerst zo aardig leek. De man, die voor mij een mannelijk rolmodel was geworden, bracht haar en mijn broertjes om. Ik was pas elf en voelde me alleen op de wereld, ook al ontfermde mijn tante zich over me. Later zorgde mijn voogd ervoor dat ik in een liefdevol pleeggezin werd opgenomen waar ik mijn eigen verhaal kon ontdekken en verwerken.

Het gaat er niet om wat ik heb meegemaakt en het gaat niet om mijn pijn. Maar hoe ik ermee ben omgegaan en wat ik er uitgehaald heb. Als ervaringsdeskundige stel ik mezelf en mijn verhaal ten dienste van de ander die nog niet zo ver is in zijn herstel. Zodat die ander door mijn verhaal gemotiveerd raakt en zijn of haar eigen veerkracht kan versterken.

Ik werk met kinderen, jongeren en volwassenen. Ik benader ze verschillend maar bij iedereen gaat het erom dat degene zich gehoord en gezien voelt. Dat inzicht

probeer ik over te dragen aan zorgprofessionals en is ook voor gemeenten belangrijk. Even los van meldcodes en officiële procedures, zit ik tegenover een cliënt als mens. En dan luister ik. Ik zie de cliënt als mens en zeg dat het oké is om je alleen en verdrietig te voelen. Dat je je rot mag voelen. Dat hij of zij niet de enige is die heftige dingen heeft meegemaakt. Het is heel goed dat er stappenplannen, beleid en protocollen zijn, maar de cliënt is geen casus of object. Een aai over de bol of high five zijn kleine gebaren die veel kunnen betekenen. Deel iets persoonlijks van jezelf en de ander opent zich makkelijker. Er ontstaat een gevoel van vertrouwen en juist ervaringsdeskundigen blinken erin uit om vertrouwen te scheppen.

Een valkuil is dat je te empathisch bent en meegaat in de emoties van een gesprek. Ik heb geleerd om daarmee om te gaan. Ik ben er oprecht voor een cliënt en zijn of haar verhaal kan me raken. Maar daarna laat ik het los. Er is tijd voor nodig om dat te kunnen. Dat is ook het verschil tussen een ervaringsdeskundige en iemand met ervaring op het gebied van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Een ervaringsdeskundige is een paar levels verder, heeft het trauma erkend en geaccepteerd en kan er met een helicopterview over praten.”

Danny Dijkhuizen studeerde af als sport- & bewegingsleider, was jongeren-coach, is rapper Flinke Jongen, motivational speaker en draagt uit dat een negatief verleden niet per se een rem hoeft te zijn op het waarmaken van je dromen.

“Als pleger heb je macht”

“Op mijn vijfde konden mijn ouders me niet meer aan. Ik belandde een jaar in een kindertehuis en moest vechten voor mijn eigen plek en speelgoed. Op de lomschool leerde ik mijn plek verder opeisen, als het moest met agressie. Vanaf toen perfectioneerde ik mijn agressie om het steeds als wapen in te zetten.

Ik heb een verleden van huiselijk geweld tegen partners en kinderen. Na een aangifte in 2008 kwam ik onder reclasseringstoezicht. Ik voelde me erin geluisd en was boos. Als pleger heb je macht, die wil je niet afstaan. Waarom zou je ook, denk je. Want jij bepaalt nu alles, niet je gezinsleden. Toch hield ik me rustig tijdens die proeftijd, ook al verdwenen de spanningen thuis niet. Toen ik voelde dat ik een gevaar voor mezelf en gezin werd, stapte ik naar de politie en organisaties voor hulp. Maar ik kreeg die steeds niet. In 2013 explodeerde ik extreem. Ik werd opgepakt, vastgezet, berecht, veroordeeld en moest meewerken aan een verplichte forensische behandeling.

Toen de behandeling afgerond was, was het voor mij nog niet klaar. Maar ik stond wel op straat. Ik kon nergens stoom afblazen, terwijl je dat op dat moment nog hard nodig hebt. Er was geen enkele nazorg. Nazorg die bij bijvoorbeeld drank- en drugsverslaving zo vanzelfsprekend is.

Ik ben trainingen gaan volgen en in 2016 gestart met een lotgenotengroep. Er samen over praten is essentieel om je volle emmertje steeds te legen. Ik kan met mijn ervaringen duidelijk maken dat ook plegers kunnen veranderen. Van het een kwam het ander. Zo ging ik professionals, en ook gemeenten, het perspectief van plegers van huiselijk geweld uitleggen.

Sinds 2020 werk ik op persoonlijke titel mee als ervaringsdeskundige aan het project *De cirkel is rond* van *Veilig Thuis* West-Brabant en *Safegroup*. Het doel is om bij MDA++ casuïstiek zo snel mogelijk de cirkel van geweld bij plegers van huiselijk geweld te doorbreken. In dit project praat ik op beleidsniveau mee om de aanpak van plegers te verbeteren. Ook praat ik 1 op 1 met cliënten die vaak nog niet openstaan voor hulp omdat ze het idee hebben dat ze altijd iets moeten van hulpverleners. Van mij hoeven en moeten ze niets. Ik neem de tijd om samen naar oplossingen te zoeken voor zaken waar ze tegenaan lopen. Tegelijkertijd laat ik ze inzien wat het gevolg is van bepaald gedrag en keuzes. Ik weet hier feilloos mee om te gaan omdat ik zelf in die situatie heb gezeten. Dat voelen cliënten aan. Het maakt de kans op het doorbreken van de geweldscirkel groter.”

René Haring is vanaf 2016 oprichter/eigenaar van het bedrijf Agressie, en daarna? Hij begeleidt lotgenoten en groepen, steekt zijn nek uit als ex-pleger om het taboe te doorbreken en bespreekbaar te maken. Zet zich in om de pleger-aanpak (signaleren en nazorg) te verbeteren. Praat mee/adviseert o.a. met/aan gemeenten. Belicht het verhaal van plegers als spreker op congressen, tijdens workshops en gastlessen.

Veel van zijn projecten zijn te vinden op www.agressieendaarna.nl/projecten

“Het taboe op huiselijk geweld is enorm”

“Huiselijk geweld was een rode draad in mijn leven. In mijn jeugd, mijn relaties en op mijn werk. Dat het in mijn jeugd speelde, besepte ik toen niet. Ik dacht dat de spanningen tussen mijn ouders normaal waren. Vele jaren later besepte ik pas dat om het psychisch geweld ging en welke sporen dat had nagelaten. Dit patroon herhaalde zich in mijn relaties. Ik zocht steeds mannen op bij wie ik spanning en onveiligheid ervoer. Toen ik bij Moviera aanpak huiselijk geweld werkte als hulpverlener en coördinator, had ik een stabiele en kalme relatie. Ik dacht dat ik het geweld achter me had gelaten. Na de geboorte van ons kind werd mijn partner echter ziek. Het geweld sloop toen onze relatie binnen. In het begin herkende niemand op mijn werk de signalen. Of wilde het niet zien. Terwijl me dat enorm geholpen zou hebben.

Ik schaamde me ontzettend dat me dit was overkomen. Ik zou toch beter moeten weten? Ik wilde niet toegeven dat het om geweld ging. Er zit al een enorm stigma op huiselijk geweld. En als hulpverlener werkzaam binnen de aanpak huiselijk geweld, krijg je te maken met een dubbel stigma. Terwijl we ons moeten realiseren dat geweld onderdeel is van het menszijn. Geweld zit zo in onze samenleving, het kan ons allemaal overkomen. Juist in deze sector zou iedereen zich daar bewust van moeten zijn. Dankzij mijn inzet is er meer aandacht voor de eigen ervaring van medewerkers en de kracht van ervaringsdeskundigheid binnen de hulpverlening.

Mijn ervaring zet ik projectmatig in, vooral bij opvangorganisaties. Ik geef trainingen en kijk naar processen in organisaties. Ik ben als een detector die alert is op

machtsongelijkheid en ga op zoek naar blinde vlekken. Een gemeente als Utrecht ziet al het belang in van ervaringsdeskundigheid en maakt er budget voor vrij. Want het begint bij geld. Als er geen financiële ruimte is, slaat een project dood. Vrijwilligers inzetten is mooi maar ervaringsdeskundigheid draait juist ook om professionaliteit.

Hulpverleners zijn ontzettend goed in het regelen van materiële zaken en het geven van ondersteuning bij het stoppen van het geweld. Veiligheid staat bovenaan maar slokt alle tijd op. Herstel komt daardoor in het gedrang. Ervaringsdeskundigen zijn in staat om cliënten uit te dagen en te motiveren om hun eigen kracht weer te omarmen. Zij weten als geen ander hoe moeilijk het is om de spiraal te doorbreken. Om je leven op te bouwen na geweld en de lange weg die je te gaan hebt.

In de afgelopen jaren zie ik keer op keer hoe huiselijk geweld meer schaamte veroorzaakt dan bijvoorbeeld verslaving of een psychiatrische aandoening. Terwijl daar ook vaak jeugdtrauma door huiselijk geweld onderligt. Het is een stigma binnen een stigma.”

Annemoon van Noorden is projectleider bij Moviera, een organisatie die veiligheid in gezinnen en relaties wil herstellen en herhaling van geweld en misbruik wil verkleinen. Zij zet zich in om ervaringsdeskundigheid op de kaart te krijgen binnen de aanpak van huiselijk geweld.

“Ik fungeer als stem voor velen en kan het verschil maken”

“Die ene vraag van de bedrijfsarts hakte erin: ‘Je moeder helpt je thuis toch met de baby?’ 27 jaar had ik mijn verleden angstvallig verborgen gehouden. Door deze vraag kwamen flarden van mijn levensverhaal in alle heftigheid naar boven, zoals mijn moeder die ik dood waande en mijn kindertijd met ernstig fysiek en psychisch geweld door mijn vader en Nederlandse stiefmoeder. Een jeugd vol manipulatie, leugens en bedrog. Ik was een gebroken kind met een laag zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen. Wat me overeind hield, was mijn innerlijke kracht waardoor ik me niet helemaal kapot liet maken.

Mijn moederschap zette van alles in gang. Ik had geen voorbeeld en ging me steeds meer verdiepen in huiselijk geweld en kindermishandeling. Door de onvoorwaardelijke liefde voor mijn kind, liefde die ik zelf nooit had gekregen, besefte ik de noodzaak voor het delen van mijn verhaal. Schrijven dwong me met afstand naar mezelf te kijken en de cirkel te doorbreken. Mijn eerste boek *Verborgen Tralies* in 2000 werd een bestseller met 250.000 verkochte exemplaren in Nederland en acht vertalingen in het buitenland. Lezingen en presentaties volgden. Het innerlijke proces en de persoonlijke groei die ik doormaakte, wilde ik ten dienste stellen van het grote geheel. Ik richtte de Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid op, om het grote taboe te doorbreken en bijzondere projecten te initiëren om het verschil te kunnen maken. Ik heb geleerd dat het juist helpend is te benoemen wat er is gebeurd, in plaats van het te negeren of er niet over te praten. Velen durven dit niet of weten niet hoe, maar maken daarmee niet alleen het huiselijk geweld onzichtbaar, maar ook het slachtoffer ervan.

Mijn kracht als ervaringsdeskundige is dat ik boven mijn verhaal uitgestegen ben. Ik fungeer als stem voor velen. Wat zo donker, intens en allesoverheersend was, heb ik omgezet in licht. Slachtoffers van huiselijk geweld kennen de betekenis van het opnieuw leren opbouwen van je bestaan; als je als persoon zozeer bent beschadigd dat er niets meer van je over is. Ik ben daar zelf geweest. Daardoor kan ik kennis voelbaar maken en verbinding leggen met anderen. Ik zet mijn ervaringen professioneel in, kwaliteit en reflectie staan bovenaan. Ik ontwikkel methodieken, begeleid lotgenotengroepen, geef gastlessen, workshops en lezingen, organiseer congressen en themabijeenkomsten waarop ik hulpverleners, beleidsmedewerkers, slachtoffers en wetenschappers verbind en inspireer. Als ervaringsdeskundige kan ik mensen inzicht geven, in hun persoonlijke leven en werk. Op alle niveaus praat ik mee en voer ik projecten uit voor de overheid, gemeenten, zorg en veiligheid en de welzijns- en onderwijssector. Ik ben een schakel in de ketting en kan het verschil maken.”

Hameeda Lakho is expert en inhoudsdeskundige op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties en de langetermijngevolgen van kindermishandeling. Vanaf 2005 heeft ze met haar eigen bedrijf Hameeda Lakho Training, Coaching en Advies haar expertise toepasbaar gemaakt voor lotgenoten, professionals en organisaties. Ze is auteur van vier taboedoorbrekende autobiografische romans over (de gevolgen van) kindermishandeling en huiselijk geweld en initiatiefnemer van de Academie voor Herstel en Ervaringsdeskundigheid, voorheen Stichting Geheim Geweld. Voor haar werk werd Hameeda Lakho onderscheiden als Ridder in de Orde van Oranje Nassau. hameedalakho.nl / herstel-ervaringsdeskundigheid.nl

“Cliënt en kwaliteit aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling gebaat bij inzet ervaringsdeskundigen”

Caroline Mobach is sinds januari 2019 programmaleider van het regionaal programma *Geweld hoort nergens thuis* in West-Brabant. In haar professionele leven bouwde ze sinds de jaren negentig veel kennis op over de aanpak en samenwerking bij huiselijk geweld en kindermishandeling, op gemeentelijk en regionaal niveau. Ze is een voorstander van de inzet van ervaringsdeskundigen. Zij is warm pleitbezorger van het West-Brabantse project *De cirkel is Rond*, waarin ervaringsdeskundigen samenwerken met professionals. Caroline pleit ervoor ervaringsdeskundigen in alle fases van de ketenaanpak¹⁴ op te nemen.

Wat zie je als waarde van de inzet van ervaringsdeskundigen?

“Zij snappen de bijzondere dynamiek die speelt bij huiselijk geweld en kindermishandeling. Denk aan zaken als aantasting van basisvertrouwen, geheimhouding, schaamte, schuld, taboe en ongezonde overlevingsmechanismen. Ook de omgeving reageert vaak met ongeloof. Voor professionals is die dynamiek lastiger te doorgronden. De ene dag belt iemand bijvoorbeeld de politie vanwege partnergeweld, de volgende dag loopt de beller met die partner weer gearmd over straat. Politie begrijpt dat vaak niet, een ervaringsdeskundige herkent het, kan het invoelen want die heeft deze specifieke afhankelijkheidsrelatie zelf doorleefd. Een ervaringsdeskundige begrijpt de betekenis voor kinderen die in een onveilige

thuisituatie opgroeien. Daarnaast kenmerkt een aanpak zoals *De cirkel is rond* zich doordat ook ex-plegers onderdeel uitmaken van het team. Ervaringsdeskundigen zijn het levende bewijs dat verandering mogelijk is. Zij bieden betrokkenen hoop, omdat ze laten zien dat er perspectief op verbetering mogelijk is. Cliënten die deelnemen aan het regionale project *De cirkel is rond* geven aan meer dan gemiddeld tevreden te zijn met ervaringsdeskundigen. Zij geven hun gemiddeld een rapportcijfer van 8,5. Zo voelen cliënten dat er goed geluisterd wordt, dat zij begrepen worden. Zij putten kracht uit de contacten. Uit het project is naar voren gekomen dat professionals de ervaringsdeskundigen meer zijn gaan waarderen. De inzet van ervaringsdeskundigen is laagdrempelig, flexibel, toegankelijk en bereikbaar. Ook kan die inzet verrassend doorbrekend zijn. De verbinding met het slachtoffer gaat beter en er zijn praktijkvoorbeelden dat een doorbraak in een casus eerder wordt bereikt¹⁵.”

Wat zijn randvoorwaarden?

“Je moet onderscheid blijven maken tussen ervaringsdeskundigen en professionals. Een ervaringsdeskundige vervangt de professional niet, al kan deze de professional wel ontlasten. Ze trekken samen op. Verder moet de inzet breed

¹⁴ Vogtländer & Van Arum, 2016.

¹⁵ Zie ook ‘Ervaring met ervaring’. De inzet van ervaringsdeskundigen binnen huiselijk-geweldsituaties geëvalueerd. 2018-2019. GGD West-Brabant.

gedragen worden. Wethouder Greetje Bos van Breda en lid van de stuurgroep voor *Veilig Thuis* en *GHNT* in West-Brabant omarmt ervaringsdeskundigheid en benoemt de waardevolle inzet ook steeds. Die constante aandacht en waardering is belangrijk. Ook is het belangrijk dat de financiering voor het project structureel wordt. De ervaringsdeskundigen zijn net als de professionals in loondienst. Het is de moeite waard om een onderzoek te doen naar de scenario's die mogelijk zijn voor structurele bekostiging. Met een 1-jarige financiering red je het niet."

Welke knelpunten heb je ondervonden?

"Gemeenten hebben verantwoordelijkheid in verschillende rollen bij de aanpak van huiselijk geweld: als regisseur, beleidsmaker, financier, opdrachtgever en uitvoerder. In de samenwerking tussen professionals en ervaringsdeskundigen is het van belang goede afspraken te maken: wie doet wat, en hoe kan ieders expertise en eigenheid het beste benut worden? En de grenzen blijven bewaken. Goede afspraken maken kost tijd en kan een pad met hobbels zijn, omdat het een proces is van elkaars verwachtingen leren begrijpen. Elke hobbel moet je samen nemen en niet uit de weg gaan. Benoem elkaars kwaliteiten en neem misverstanden weg. Bespreek de dilemma's en worstelingen. Veeg ze niet onder het tapijt. We hebben soms de neiging daarvandaan te blijven en er dan maar vanaf te zien. Terwijl je het gesprek moet aangaan, elkaar moet leren begrijpen om die stap wél te zetten. Daar wordt ieder rijker van."

Hoe zou de toekomst eruit moeten zien?

"Mijn wens is ten eerste dat het taboe op huiselijk geweld en kindermishandeling eraf gaat en ten tweede dat ervaringsdeskundigheid een stevige plek krijgt in de gefaseerd samenwerken aan veiligheid. Als gemeenten ervaringsdeskundigen inzetten, is dat meestal bij herstel, maar waarom bijvoorbeeld niet ook al meteen in de acute fase? Laat ervaringsdeskundigen meelopen in alle fases. De gevolgen van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn heel groot en laten meestal diepe sporen na die van invloed in iemands leven blijven. Dat betekent tegelijkertijd ook dat de maatschappelijke kosten van de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling hoog zijn. Ik ben ervan overtuigd dat je met de inzet van ervaringsdeskundigheid in een vroeger stadium een betere aansluiting bij een cliënt kunt bewerkstelligen. Dat betekent dat de kwaliteit van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling met hun inzet verbetert, waardoor je de investering van hun inzet terugverdient. En dan in die volgorde. Kwaliteit heeft immers haar prijs."

“Een ervaringsdeskundige krijgt boven tafel waar het echt over gaat”

Afke Jong is sinds 2019 adviseur bescherming en opvang bij de regio Gooi en Vechtstreek, een regio waarbij acht gemeenten zijn aangesloten. Haar eerste opdracht was een regionaal actieprogramma *Geweld hoort nergens thuis* opzetten voor deze gemeenten voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Ze kan buigen op vele jaren ervaring in de vrouwenopvang en als adviseur bij een zorginstelling. Afke is zelf als ervaringsdeskundige actief om gemeentebestuur beter te laten aansluiten bij de ervaring van ouders met een ondersteuningsvraag in hun zoektocht naar de juiste hulp.

Wat zie je als waarde voor gemeenten van de inzet van ervaringsdeskundigen?

“Zij zorgen voor een scherpere focus binnen gemeentelijke taskforces en werkgroepen die beleid bepalen. In die groepen zitten verschillende partijen, bijvoorbeeld politie, *Veilig Thuis*, beleidsadviseurs en bestuurders, die elk vanuit hun positie naar huiselijk geweld en kindermishandeling kijken. Maar ze hebben meestal niet het overzicht van de verschillende interventies, een overzicht dat een ervaringsdeskundige wél heeft. Een ervaringsdeskundige bekijkt beleidsdoelstellingen en kan duiden wat werkt en wat niet, krijgt in de werkgroepen boven tafel waar het bij de aanpak echt over zou moeten gaan en wat het gezamenlijke doel is. Ook kan een ervaringsdeskundige in werkgroepen en taskforces een beter gevoel van urgentie overbrengen door vanuit het perspectief van slachtoffers of plegers te spreken. Het blijft niet bij beleidstaal.”

Wat zijn randvoorwaarden?

“Een ervaringsdeskundige heeft veel in huis: weet wat er leeft, heeft een goede achterban en kan de vertaling maken van het eigen verhaal en de verhalen van anderen naar speerpunten. Om met die speerpunten vervolgens bij te dragen aan beleid of beleid mede te ontwikkelen. Maar dit soort inzet is geen vrijwilligerswerk, er moet een vergoeding tegenover staan. Ervaringsdeskundigen kunnen ook samen met professionals optrekken bij de hulpverlening. Randvoorwaarde is dan dat er een zorgvuldige afstemming is tussen professionals en ervaringsdeskundigen, wat is ieders rol? Verder is continu aandacht en betrokkenheid van bestuurders bij het onderwerp enorm belangrijk.”

Welke knelpunten heb je ondervonden?

“Toen ik bij de regio Gooi en Vechtstreek begon, was er al een taskforce huiselijk geweld waarin één ervaringsdeskundige zat. Dat was de enige ervaringsdeskundige voor alle acht gemeenten. Te beperkt, en daarom ben ik als eerste begonnen met het opzetten van een klankbordgroep om met meer ervaringsdeskundigen te kunnen samenwerken en als achterban voor elkaar. Zij denken mee over het actieprogramma en nemen deel aan gemeentelijke werkgroepen, bijvoorbeeld op het gebied van sociaal domein en veiligheid. We willen ook onderzoeken of we ervaringsdeskundigen samen kunnen laten optrekken met professionals bij de hulpverlening. Ik heb ondervonden dat het moeilijk is ervaringsdeskundigen te bereiken, ze vervolgens bereid te vinden om in de klankbordgroep plaats te ne-

men en ze te behouden. Je kunt niet zomaar een oproep doen. Ik heb slachtoffers en plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling benaderd via *Veilig Thuis*. Op een gegeven moment zaten drie mensen in de klankbordgroep. Ik had toen kunnen denken, dit zijn er maar drie, waarom zou ik doorgaan? Naar gemeentelijke inspraakavonden komen tientallen inwoners, en in deze groep zitten maar drie mensen? Ik ben toch doorgegaan en inmiddels zijn zeven mensen aangehaakt, een steviger basis. Je moet er dus veel energie in steken, en geduld en uithoudingsvermogen hebben. Als gemeente moet je daadkrachtig voorwaarts gaan. Het gaat niet vanzelf. Praten mét mensen in plaats van óver mensen is verder een belangrijke waarde in de regio Gooi en Vechtstreek en verankerd in het beleid. Het is belangrijk dat dit handen en voeten krijgt door samen met ervaringsdeskundigen na te denken over de wijze waarop zij ingezet willen worden en waar zij waarde kunnen hebben, zodat hun inzet geborgd wordt. Anders kan het gemakkelijk weer vergeten worden.”

Hoe zou de toekomst eruit moeten zien?

“Ik geloof erin dat beleid beter wordt als je het maakt met de mensen over wie het gaat. Maar ook daarbuiten. Zorg wordt ook beter als het aansluit op behoeften in plaats van op wat wij denken dat goed voor iemand is. Er zijn al herstelacademies GGZ voor en door psychisch kwetsbaren. Die zouden er ook moeten zijn voor en door slachtoffers en plegers van huiselijk geweld. Er is behoefte aan de hoop van een ervaringsdeskundige die tegen je zegt ‘je komt er wel uit, kijk maar naar mij’.”

“Succes als partijen openstaan voor nieuw soort hulpverlening”

Annette Kellenaers en Marie-Louise Goossens trekken samen op om ook in gemeenten in Zuidoost-Brabant ervaringsdeskundigheid op de kaart te zetten bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Annette Kellenaers is Regionaal Projectleider Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling in Zuidoost-Brabant en Marie-Louise Goossens is gezins- en jongerencoach bij de gemeente Helmond, medewerker bij de Brabantse welzijnsorganisatie Levgroep en ervaringsdeskundige huiselijk geweld bij tienermoeders. Een dubbelinterview.

In welk stadium zijn jullie nu?

Annette Kellenaers: “In het prille beginstadium. Ik ben bezig met een basisdocument voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling voor mijn regio die uit 21 gemeenten bestaat, met Eindhoven en Helmond als de grootste. Er moet een plan komen dat op de praktijk is gebaseerd en ik put graag uit de kennis en ervaring van niet alleen professionals, maar ook van ervaringsdeskundigen. Ik ben bezig met een inventarisatie waaraan precies behoefte is in de gemeenten van mijn regio bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en wat de inzet van ervaringsdeskundigen daarin kan betekenen. We zien volop kansen, maar lopen ook tegen vragen aan. Welke vaardigheden moet een ervaringsdeskundige hebben? Hoe staat het met de financiële kant? Wat kunnen andere organisaties en landelijke programma’s die met ervaringsdeskundigen werken ons leren? In deze fase zitten we nu. Ik kom uit de gezondheidszorg en ben erg gecharmeerd van de inzet van ervaringsdeskundigheid. Het lukt ervaringsdeskun-

digen om hun verleden om te zetten in iets heel krachtigs, zoals ze zich in andere velden als GGZ en verslaving al hebben bewezen.”

Marie-Louise Goossens: “In 2019 organiseerde Annette een bijeenkomst met en voor beleidsmakers, bestuurders en professionals huiselijk geweld en kindermishandeling uit de regio waar ik aanwezig was. Op de vraag welke professionals zelf ervaring hadden met dit onderwerp, bleek dat 10% te zijn. Ook ik, want als tienermoeder heb ik lange tijd te maken gehad met fysiek en psychisch huiselijk geweld. Met de jaren heb ik me geschoold als ervaringsdeskundige en draag ik vanuit die rol bij aan trainingen voor medewerkers van *Veilig Thuis*.”

Wat is de waarde van ervaringsdeskundigheid?

AK: “In het algemeen voelen ervaringsdeskundigen cliënten vollediger aan dan hulpverleners. Er is sneller vertrouwen. Wij verwachten dat ervaringsdeskundigen in de gemeenten verschillende rollen kunnen vervullen, iedere ervaringsdeskundige vanuit zijn eigen kwaliteit. Denk aan deskundigheidsbevordering van professionals in de uitvoering. Of een adviserende rol, de rol van voorlichter op scholen of in de gemeenteraad, een inspirator, coach of mede-ontwikkelaar van beleid vanuit het perspectief van slachtoffer of pleger. Ik weet dat wethouders graag gevoed worden met wat er speelt in hun gemeente. Een ervaringsdeskundige kan verwoorden wat het betekent, men beseft dan dat het ook in hun gemeente speelt, ook al zien ze het niet. Er ontstaat zo een besef van urgentie.”

MLG: “Een cliënt kan zijn verhaal doen tegenover iemand die hem of haar begrijpt. De cliënt voelt zich gezien en gehoord en ziet iemand voor zich die het bewijs is dat je uit je situatie kunt komen. Als ik mijn helicopterview deel met beleidsmakers of professionals, merk ik vaak dat het een eyeopener voor ze is. Ze hadden er nog niet zo over nagedacht. Of beseffen dan pas wat interventies met een slachtoffer kunnen doen.”

AK: “Cliënt en ervaringsdeskundige spreken dezelfde taal. Daardoor kan een ervaringsdeskundige een brug slaan tussen professional en cliënt. Ervaringsdeskundigen begrijpen de wederzijdse afhankelijkheid tussen slachtoffer en pleger, kunnen beter aanvoelen wat het vraagt van een cliënt. Ze herkennen ook sneller signalen en kunnen die benoemen, waardoor de doorlooptijd naar herstel korter kan zijn.”

Wat zijn randvoorwaarden?

AK: “Ervaringsdeskundigheid is een aanvulling op hulpverlening, geen vervanging of bedreiging. De inzet moet aansluiten op wat er in de gemeenten al aan hulpverlening is. Verder moet er ruimte zijn om te pionieren en verbinden. Het wordt pas een succes als alle partijen openstaan voor een nieuw soort hulpverlening. Ook moet je zorgen dat de ervaringsdeskundigen een goede training krijgen. In mijn regio is het nog een onontgonnen terrein als het gaat om de inzet van ervaringsdeskundigheid bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Alle betrokken partijen moeten met elkaar een richting kiezen. Een richting kiezen betekent openstaan voor de nieuwe vorm van hulpverlening. Samen deze keuze bewust maken en daar ook voor gaan. Je neus durven stoten en ervaren waarin zij aanvullend op elkaar zijn in de hulpverlening of bij het ontwikkelen van beleid. Dit vraagt van zowel de ervaringsdeskundigen als de professionals en beleidsmakers nieuwsgierigheid, denken in kansen en mogelijkheden en sterk zijn in reflectie. Inzet van ervaringsdeskundigheid dient dan ook gehonoreerd te worden. We zullen daarin de trajecten van de andere velden in de gezondheidszorg meenemen.”

Wat kunnen knelpunten zijn?

MLG: “Ervaringsdeskundigheid is hot, maar tegelijkertijd roept het soms ook weerstand op bij professionals om de samenwerking aan te gaan. Ik ben zelf hulpverlener in de gemeente Helmond en heb collega's die echt goed werk verrichten. Wat zij doen is heel waardevol, maar vanuit mijn specifieke ervaringskennis zie ik dat ze regelmatig uitgaan van aannames, omdat ze zelf de situatie niet doorleefd hebben. Hier moeten we voorzichtig mee zijn. Kloppen die aannames wel? Dat is niet altijd zo. Verder krijg ik reacties als, leuk, maar wat levert het op? Wat maakt het verschil? Dat moet je goed kunnen uitleggen. Bijvoorbeeld omdat een cliënt zich begrepen en erkend voelt door een ervaringsdeskundige en daardoor de kans groter is dat de cliënt intrinsieke motivatie opbouwt om krachtiger uit een trauma komen.

Mensen die in aanraking komen met een ervaringsdeskundige gaan anders om met herstel. Waar hulpverlening goed is om mensen te helpen met de problemen die op dat moment het meest spelen, veroorzaakt een ervaringsdeskundige een andere beweging. In plaats van het samen, hulpverlener en cliënt, opruimen van de puinhoop, ervaart een cliënt met alle zintuigen de mogelijkheid en het bewijs tot herstel. Het is een *wake-up call* voor cliënten. Dat maakt dat de combinatie van hulpverlening met ervaringsdeskundigen zo effectief zal zijn. Door oog te hebben voor de ervaringsdeskundige als werker en die in te zetten op diens kwaliteiten, zorg je dat professionaliteit gewaarborgd blijft. Als daarnaast de positie in een team met andere professionals voor iedereen helder is, kan de ervaringsdeskundige ook daadwerkelijk een professionele bijdrage leveren aan het team.”

AK: “In de andere velden van de gezondheidszorg, denk aan GGZ en verslavingszorg, heeft het 10 jaar geduurd voordat zij een gedegen werkwijze met inzet van de ervaringsdeskundigen ontwikkeld hadden. We willen dat wel wat sneller doen en leunen daarin graag op de *best practices* van de andere.”

Colofon

Deze handreiking is een co-creatie van de Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT, Movisie en Nederlands Jeugdinstituut (NJI)

Uitkomsten van bijeenkomsten op 26 november 2019 en 5 maart 2020, georganiseerd in het kader van het landelijke actieprogramma GHNT, zijn erin verwerkt. Ervaringsdeskundigen huiselijk geweld en/of kindermishandeling, contactambtenaren en regionaal projectleiders GHNT onderzochten samen hoe ‘van denken naar doen’ te komen bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Uitgangspunt is dat gemeenten en ervaringsdeskundigen van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen versterken.

Ook is feedback van meelezers uit verschillende gemeenten opgenomen. Drie pilotregio's (Rotterdam, Gooi en Vechtstreek en West Brabant), actief aan de slag met de samenwerking met ervaringsdeskundigen in 2020, namen deel aan enkele leertafels. Tijdens deze leertafels zijn ervaringen uit de praktijk en leervragen besproken. Aan de hand van de uitkomsten van deze leertafels hebben Movisie, NJi en de Spiegelgroep GHNT de handreiking – waar nodig – verrijkt, verfijnd en aangepast.

We danken iedereen voor hun belangrijke bijdrage!

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Deze handreiking is tot stand gekomen met subsidie van het ministerie van VWS.

Auteur(s): leden van de Spiegelgroep Ervaringsdeskundigheid GHNT: Annemoon van Noorden, Danny Dijkhuizen, Hameeda Lakho, Janine Klungel, Kim van Laar, Mohini Awadhpersad, René Haring en Susanne Slikkerveer i.s.m. Movisie (Oka Storms, Mirjam Andries, Kristin Janssens, Sonja Liefhebber) en de meelezers: Christel Bottema, Josine Holdorp, Mirella van den Burg en Ellen van Eersel (NJI), Wietske Dijkstra, Gerrienne Rozema en Sanne Lubbers (programmeerteam GHNT), Caroline Mobach, Jessica de Wit en Roos de Groen (regionaal projectleiders GHNT).

Met dank aan: Sanne Meulman en Hans Alderliesten (Movisie)

Eindredactie: Aafke Jochems (pilotversie) en Sigrid Starremans (eindversie)

Opmaak: Suggestie & Illusie

Illustraties: Geert Gratama

Juli 2021

© Movisie